

Malmö högskola
Läraryrket
Studie- och yrkesvägledarprogrammet 120 poäng
Växjö höstterminen 2006

Examensarbete
10 poäng

Att finna sin egen väg

Om det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö kommun

To find their own course

The local authorities in Växjö and their responsibilities of follow-up

Författare:
Camilla Rundberg
Linda Svärdell

Handledare: Leif Andergren
Examinator: Nils Andersson

Tack till

Ett stort tack till samordnaren för det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö som varit oss behjälplig på många sätt under arbetets gång. Vi vill också tacka våra respondenter, utan Er hade vårt examensarbete inte varit genomförbart. Dessutom vill vi tacka Mattias Wahl och vår handledare Leif Andergren för genomläsning av vår uppsats och konstruktiv kritik.

Växjö 30 oktober 2006

Camilla Rundberg & Linda Svärdell

Sammanfattning

I vårt examensarbete har vi undersökt hur det kommunala uppföljningsansvaret organiseras i Växjö kommun. Vi har också undersökt på vilket sätt ungdomarna motiveras till sysselsättning av de personer som kommer i kontakt med dem samt om ungdomarna får vägledning. I och med den nya lagen i skollagen fick kommunerna i Sverige från den 1 juli 2005 ansvar över att veta vad samtliga ungdomar mellan 16-20 år är sysselsatta med. Genom att ta del av rapporter, utredningar och annan för vårt arbete relevant litteratur har vi tillsammans med vårt resultat kommit fram till att Växjö kommun både har och genomför en uppföljning av ungdomar som står utanför gymnasieskolan. En person arbetar sedan hösten 2005 heltid som samordnare för det kommunala uppföljningsansvaret. Arbetet kring dessa ungdomar organiseras genom en samverkan mellan arbetsförmedlingen, ungdomscentrum, praktiksamordnaren för det tre kommunala gymnasieskolorna och socialförvaltningen. Dessa aktörer är på olika sätt knutna till kommunens samordnare vilken kan konstateras vara nyckelperson. Vi har använt oss av kvalitativ metod och utgått från intervjuer främst med de olika aktörer som omfattas av det kommunala uppföljningsansvaret. För att motivera ungdomarna till sysselsättning har det startats mindre studiegrupper på andra ställen än skolan. Där är miljön lugnare och läraren hinner med att uppfylla elevernas behov för att kunna ta till sig kunskap. En del studiegrupper har även varit knutna till ungdomarnas intresse t.ex. musik. Vill de absolut inte studera erbjuds ungdomarna praktik. Antingen praktiserar de heltid eller kombinerar de praktiken med att läsa upp de ämnen/betyg som fattas för dem. I de flesta fall är ungdomarna då inskrivna på det individuella programmet. Samtliga aktörer kommer mer eller mindre i kontakt med vägledning på något sätt med ungdomarna. Det är främst enskild vägledning men i vissa fall förekommer grupp vägledning. Det är helt beroende på individen om det är vägledning enskilt eller i grupp som passar.

Sökord

Kommunalt uppföljningsansvar, motivation, sysselsättning, ungdomar, vägledning

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	6
1.1 Begreppsdefinitioner.....	6
2 Bakgrund.....	7
2.1 Skollagen.....	10
2.2 Regeringsuppdrag.....	11
3 Syfte.....	12
3.1 Frågeställning.....	12
4 Forskning om sysselsättning för ungdomar.....	13
4.1 Tidigare bestämmelser.....	14
4.2 Individuella programmet (IV).....	15
4.3 Kommunalt ungdomsprogram (KUP).....	15
5 Teori.....	16
5.1 Motivation.....	16
5.1.1 Maslows behovshierarki.....	16
<i>Figur 1 Maslows behovshierarki</i>	16
5.1.2 Motivationsarbete inom vägledning.....	17
5.2 Vägledning.....	17
5.2.1 Lindhs vägledningsmodell.....	17
5.2.2 Gruppvägledning.....	18
5.2.3 Tvåfaktorsteorin.....	18
5.3 Empati.....	19
5.4 Kommunikationsteori.....	20
5.5 Lärstilar.....	20
5.6 John Dewey - learning by doing.....	21
5.7 Gottfredsons teori om begränsning, kompromiss och självskapande.....	22
6 Metod.....	23
6.1 Urval.....	23
6.2 Genomförande av intervjuerna.....	24
6.3 Bearbetning av intervjumaterialet.....	24
6.4 Validitet.....	25

7 Resultat	25
7.1 Intervju med Växjö kommuns samordnare för det kommunala uppföljningsansvaret	25
7.2 Ungdomscentrum	29
7.2.1 Intervju med ansvarig på Ungdomscentrum.....	29
7.3 Arbetsförmedlingen.....	31
7.3.1 Intervju med arbetsförmedlare på Arbetsförmedlingen i Växjö	31
7.4 Intervju med praktiksamordnaren i Växjö	34
7.5 Socialtjänsten	36
7.5.1 Intervju med en socialsekreterare i Växjö	36
7.6 Intervju med två ungdomar	37
8 Analys	39
9 Diskussion.....	43
10 Slutsats	46
11 Förslag till vidare forskning	46
Litteraturlista.....	47
Bilagor	50
Bilaga 1 Intervjuguide för olika aktörer i Växjö kommun	50
Bilaga 2 Intervjuguide för ungdom.....	51
Bilaga 3 Gunnel Lindhs Vägledningsmodell	52

1 Inledning

De flesta ungdomar går efter avslutad grundskola vidare till gymnasieskolan. Det är förstaeligt då arbetsmarknaden är om inte obefintlig, så åtminstone kraftigt begränsad för de som vare sig har gymnasieutbildning eller arbetslivserfarenhet. Men vad händer med de ungdomar som av olika skäl inte går vidare till/hoppar av gymnasiet?

Sedan 1 juli 2005 har Sveriges kommuner ett lagstadgat uppföljningsansvar gällande samtliga i åldersgruppen 16-20 år. I vår uppsats undersöker vi hur Växjö kommun har agerat i och med den nya lagen. Vår avsikt är dels att belysa vilka som kommer i kontakt med de här ungdomarna, dels att granska hur väglednings- och motivationsarbetet med den här gruppen ser ut.

Vi tror att det här är en grupp av unga som många gånger glöms bort då de är i minoritet, med vår uppsats vill vi lyfta fram och göra dem synliga. Vårt samhälle utvecklas mot att allt fler studerar på högre nivå. En negativ aspekt av detta är tänkbarheten att ungdomar utan högre utbildning missgynnas alltmer. Därför finner vi det vara av yttersta vikt att de ungdomar som inte fullföljer gymnasiestudierna erbjuds gedigen uppföljning och stöd för att ges möjlighet att återgå till studier eller annan tänkbar sysselsättning.

Vägledning handlar bl.a. om att hjälpa människor att finna sin inre drivkraft och därmed motiveras mot ett bestämt mål. Som blivande studie- och yrkesvägledare var vi nyfikna på om de här ungdomarna erbjuds någon form av vägledning inom ramen för det kommunala uppföljningsansvaret.

1.1 Begreppsdefinitioner

Ungdom eller unga: När vi skriver om ungdomar eller unga människor syftar vi till åldersgruppen 16-20 år.

IV: Förkortning av individuella programmet. Närmare beskrivning på sid. 15

KUP: Kommunalt ungdomsprogram. Närmare beskrivning se sid. 15

Centralen: En mötesplats för inspiration, information och vägledning dit man kan gå för att diskutera yrkesval och studieplanering med vägledare. Ett samarbetsprojekt mellan Växjö kommun och arbetsförmedlingen.

2 Bakgrund

1992 blev Sveriges kommuner skyldiga att erbjuda alla ungdomar gymnasieutbildning efter grundskolan. De som inte var behöriga till ett nationellt program eller som avbrutit ett sådant skulle istället erbjudas plats på ett individuellt (IV)¹ eller specialutformat program. Skollagen hade fram till dess innehållit en klar bestämmelse om hemkommunernas skyldighet att veta hur ungdomarna var sysselsatta. Efter 1992 ansågs åtagandet bli en samordnad del av verksamheten, dock togs den uttryckliga bestämmelsen bort.²

I rapporten *Det kommunala uppföljningsansvaret finns det?*³ har Skolverket gått tillbaka till de förarbeten som låg till grund för de författningsändringar som genomfördes i början av 1990-talet. Regleringen av den nya gymnasieskolan ersatte de tidigare bestämmelserna om kommunalt uppföljningsansvar. Kommunerna tolkade det på skilda sätt. Därmed drabbades de ungdomar som var i behov av stöd för att påbörja och genomföra gymnasieskolan på olika vis. Skolverket menade i denna rapport att det tydligt måste framgå vilka skyldigheter kommunerna har för de ungdomar som är folkbokförda i kommunen.

I många kommuner fanns det fungerande rutiner för övergången mellan grundskolan och gymnasieskolan, men det fanns även brister i ansvarsfördelningen inom flera kommuner. På grund av att det saknades en samlad bild av kommunens ungdomar och vilken sysselsättning de hade riskerade vissa ungdomsgrupper att hamna mellan stolarna. Detta gällde särskilt ungdomar med trasslig bakgrund, men också ungdomar som studerade på fristående grundskolor eller som avbröt studier vid gymnasieskolor som drevs av andra huvudmän än kommunen. Den samlade bild av vad ungdomar i åldern 16-20 år sysselsatte sig med hade kommunerna därför haft svårt att redovisa.⁴

Den 1 oktober 1995 fick kommunerna möjlighet att ta det samlade ansvaret för ungdomar upp till 20 år som inte genomgick gymnasieskola eller annan utbildning. Kommunerna var således inte skyldiga att ta detta samlade ansvar. Fanns intresse skulle de ordna sysselsättning på heltid för ungdomarna, vilket skulle underlätta de ungas inträde på arbetsmarknaden. Kommunerna skulle få ersättning av staten för detta åtagande. Detta kommunala ungdomsprogram (KUP)⁵ skulle syfta till att ge ungdomarna utbildnings- eller yrkeserfarenhet för att motivera till fortsatta studier. Programmet skulle genomföras med kommunala individinriktade insatser med möjlighet till praktik på en arbetsplats kombinerat med utbildningsinslag.⁶

¹ Individuella programmet beskrivs på sidan 15, fortsättningsvis kommer förkortningen IV att användas.

² Utbildnings och kulturdepartementet. (2006).

³ Utbildningsjuridiska avdelningen. (2002).

⁴ a.a

⁵ Kommunalt ungdomsprogram beskrivs på sid. 15, fortsättningsvis kommer förkortningen KUP att användas.

⁶ Utbildningsjuridiska avdelningen. (2002).

Enligt rapporten framkom det att många av kommunerna inte hade gjort någon direkt analys av lagstiftningen, men att de önskade en tydligare formulering i författningarna om vilka uppdrag varje kommun hade. Beroende på hur kommunerna tolkade då gällande regelsystem fanns det stora skillnader i hur de kontinuerligt erbjöd en gymnasieutbildning. Ibland skedde detta endast i samband med övergången från grundskolan och vid avbrott i gymnasieskolan. Ett förtydligande av lagstiftningen om register utifrån personuppgiftslagen (PUL) ansågs vara ett sätt för att på så vis kunna göra uppföljning av elever.⁷

Skolverkets tolkning i rapporten var att lagstiftningen inte var avsedd att minska kommunernas ansvar för de ungdomar som inte sökte till eller av andra skäl hamnade utanför gymnasieskolan. Förståelsen för att kommunerna tolkade sitt ansvar på olika sätt förklaras i rapporten med att de bestämmelser som reglerade kommunernas ansvar var mycket otydliga. Skolverket menade att det tydligt måste framgå vilka skyldigheter varje kommun har för de ungdomar som är folkbokförda i kommunen. Skolverket påtalade också att det måste finnas en samverkan mellan olika skolformer och utbildningsanordnare liksom kontakter med t.ex. de sociala myndigheterna och arbetsförmedlingen. Brist på denna samverkan kan bli att ungdomar inte får det stöd och den hjälp som avsetts.⁸

Utredningen *Unga utanför*⁹ gav en bild av dessa ungdomar. Ungdomar som definierades som utanför enligt utredningen var de som inte hade någon känd sysselsättning. De stod utanför studier och arbete och var inte heller aktivt arbetsökande. Om man såg till antalet utanför i åldersgruppen 16-24 år var siffran förhållandevis oförändrad mellan 1990-2001, omkring 70 000 personer varje år. Då befolkningmängden inom åldersgruppen minskade under denna tid fick vi en ökning från sju till 8 procent under tidsperioden. Den senaste siffran utredningen ger om 16-19-åringar som var utanför låg på 34 000 personer år 2001.¹⁰

Den vanligaste sysselsättningen efter ett års utanförskap var för 16-19-åringarna återgång till studier. Det var dock 7 000 personer inom åldersgruppen 16-19 år som fortsatte att stå utanför ytterligare ett år. Man konstaterade att etableringen i samhället blivit avsevärt svårare då utanförskapet pågått under två års tid. Denna grupp hade i betydligt mindre omfattning slutfört grundskolestudierna. Efter två års utanförskap minskade chansen väsentligt att personen återgick till studier. Inte mindre än 67 procent av 16-19-åringarna som stod utanför både 1999 och 2000 var utanför även ett tredje år.¹¹

⁷ Utbildningsjuridiska avdelningen. (2002).

⁸ a.a.

⁹ Utbildningsdepartementet. (2003).

¹⁰ a.a.

¹¹ a.a.

De unga upplevde sig okänsligt bemötta trots att de försökt anpassa sig till samhällets krav. Många hade gått igenom någon typ av misslyckande i skolan. Det kunde röra sig om läs- och skrivsvårigheter, mobbing, koncentrationssvårigheter eller andra slags problem som lett till avhopp, många gånger redan innan nionde årskursen i grundskolan. Deras problem hade dock under skoltiden inte varit av sådan art att de ställts under en diagnos vilket skulle ha inneburit tidigare insatser och stöd. Med upplevda misslyckanden i grundskolan var det enligt utredningen inte lätt att motivera till ytterligare studier.¹²

Utan avslutad gymnasieutbildning eller någon större arbetslivserfarenhet blev det svårt för dessa ungdomar i kontakter med Arbetsförmedling och eventuella arbetsgivare. Utredningen menade att många verkligen kände sig utanför samhället, de hade en önskan om att få delta och försörja sig själva. Det som saknades var ett långsiktigt stöd från någon som förstod ungdomarnas situation. De hade en känsla av att vara diskvalificerade redan under skoltiden och var osäkra på hur de skulle klara av situationen på arbetsmarknaden.¹³

Risken att hamna utanför var ungefär lika stor om man var man eller kvinna, i ett långsiktigt perspektiv var dock männen överrepresenterade. Ett tydligare mönster gick att se när man jämförde inrikes och utrikes födda där de utrikes födda löpte betydligt större risk för utanförskap. För ungdomar utanför finns en väsentligt större risk att drabbas av ohälsa, t.ex. psykiatrisk sjuklighet eller missbruk. Att så många levde utanför var kostsamt för samhället och även för individen ifråga om mänskligt lidande. I vårt samhälle bedömer man ofta människor med utgångspunkt i deras meriter. Kraven på utbildning och kunskap är höga, vilket ger en oroande effekt hos de ungdomar som ställs utanför studier/arbete. Många ger sig själva skulden till utanförskapet, de anser att de varit alltför lata, uttråkade, skoltrötta, omotiverade o.s.v.¹⁴

Gymnasieskolan ansvarade för att erbjuda gymnasieplats för alla upp till 20 års ålder. Skolverket ansåg att kommunerna hade en fungerande kontroll på övergången mellan grundskola och gymnasiet. Vad Skolverket såg brister i var kommunernas sätt att tolka regelsystemet olika. En del kommuner erbjöd gymnasieutbildning regelbundet och upprepande till dem som stod utanför och var under 20 år. Andra kommuner gick ut med erbjudandet endast vid övergången från grundskolan och vid eventuella avbrott i studierna. I några kommuner saknades också rutiner för elever i fristående skolor, de som fanns i behandlingshem eller gjorde avhopp från skolor utanför hemkommunen. Enligt *Unga utanför* förelåg det delade meningar om hur det kommunala uppföljningsansvaret borde se ut och organiseras. Under intervjuer med olika tjänstemän tyckte några att Arbets-

¹² Utbildningsdepartementet. (2003).

¹³ a.a

¹⁴ a.a

förmedlingen låg närmast till hands, medan andra svarade att skolan eller Socialtjänsten skulle organisera uppföljningsansvaret.¹⁵

Utredningen tog fram några förslag till förbättringar, vilka vi här tar upp i kort-het. Det föreslogs dels att alla kommuner skulle vara skyldiga att söka upp och stödja de unga utanför som inte fyllt 20 år, dels en utveckling av individuellt an-passad undervisning. Vidare ville man ha en utveckling av Arbetsförmedlingens tjänster till att gälla alla myndiga personer. Dessutom föreslogs en försöksverk-samhet i form av Navigatorcenter med målet att snabbt vägleda utanförvarande ungdomar till aktiviteter och lösa deras regel- och ersättningsfrågor. En sådan verksamhet skulle komplettera Arbetsförmedlingens, skolans och Socialtjänst-ens arbete.¹⁶

Dessa fakta bidrog till en ny bestämmelse i skollagen, sedan den 1 juli 2005. Kommunen ska hålla sig regelbundet informerad om sysselsättning för de ung-domar under 20 år som avslutat grundskolan men inte går gymnasiet. Ungdo-marna ska erbjudas passande individuella åtgärder av kommunen.

2.1 Skollagen

1 kap. Allmänna föreskrifter

Utbildning för barn och ungdom

Information om icke skolpliktiga ungdomar

18 § En hemkommun skall löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

Kommunens skyldighet enligt första stycket omfattar inte de ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella eller specialutformade program i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning.

Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen skall kunna genomföra sin skyldighet enligt första stycket. Lag (2004:1298)¹⁷

¹⁵ Utbildningsdepartementet. (2003).

¹⁶ a.a

¹⁷ Internet 4. riksdagen.se.

2.2 Regeringsuppdrag

Skolverket genomförde under våren 2006 en enkät- och intervju undersökning i syfte att ge en nationell bild av situationen. I denna delrapport¹⁸ undersöker Skolverket hur kommunerna håller sig informerade om ungdomars sysselsättning samt vilka individuella åtgärder kommunerna erbjuder. Genom studien vill de komma fram till hur kommunerna tolkar bestämmelserna jämfört med tidigare, hur kommunerna organiserar arbetet, om ansvarsfördelningen tydliggjorts eller förändrats. Vilken åtgärd erbjuder kommunerna ungdomarna och av vilket syfte ges dessa åtgärder är andra frågor som rapporten förhoppningsvis ska ge svar på.¹⁹

Ovan beskrivna regeringsuppdrag mynnade ut i följande rapport *Information om icke skolpliktiga ungdomar – det kommunala uppföljningsansvaret*,²⁰ vilken kom allmänheten till handa den 19 oktober 2006.

Enligt denna rapport har ytterst få kommuner ändrat sitt arbetssätt efter de nya bestämmelserna. 89 procent av dem uppger att kontakt har tagits med berörda ungdomar sedan den 1 juli 2005. Det är dock endast omkring en tredjedel av det totala antalet unga utanför som på något sätt kontaktats. Studien visar att det finns en osäkerhet hos flera av de intervjuade om hur och hur ofta kontakterna bör ske. Flera kommuner ser svårigheter med att komma i kontakt med ungdomarna, särskilt med dem som har sociala problem, vilket ofta är gällande för ungdomar inom det kommunala uppföljningsansvaret. Rutiner för kontakter saknas ofta.²¹

Antalet unga som omfattades av det kommunala uppföljningsansvaret var ungefär 32 500 hösten 2005. Merparten, 90 procent, av dessa hade hoppat av påbörjade gymnasiestudier. De flesta ungdomarna som omfattas av det kommunala uppföljningsansvaret erbjuds studie- och yrkesvägledning. I en del kommuner är en ungdomsvägleddare från exempelvis Arbetsmarknadsenheten ansvarig för verksamheten. I dessa fall stödjer vägledaren ungdomarna i kontakter med andra aktörer och man ser vägledning som en främsta åtgärd. De kommuner som istället lagt ansvaret på gymnasieskolan ser däremot studie- och yrkesvägledningen som en del av den reguljära verksamheten.²²

IV hör till den vanligaste åtgärden. Vissa kommuner tillhandahåller mer än studier och praktik inom ramen för IV, t.ex. skapande verksamhet och samsamarbetsövningar. KUP erbjuds också i de flesta fall, det finns dock en del problem

¹⁸ Utbildnings och kulturdepartementet. (2006).

¹⁹ a.a.

²⁰ Utbildnings och kulturdepartementet. (2006).

²¹ a.a

²² a.a

med samverkan mellan kommunerna och arbetsförmedlingarna. Reglerna i KUP tolkas också olika beroende av kommun.²³

Trots den nya lagen har fler än hälften av kommunerna ännu ingen handlingsplan för hur arbetet med det kommunala uppföljningsansvaret ska utföras. Oftast sköts verksamheten inom utbildningsförvaltningen eller motsvarande i kommunen. Det praktiska arbetet ombesörjs i de flesta fall av ansvarig för IV. Vid överförandet av information angående de berörda ungdomarna mellan kommunens olika verksamheter kan sekretessbestämmelserna verka hindrande, enligt studier i rapporten. Ett av Skolverkets förslag till förbättrad verksamhet är rapporteringsskyldighet till ungdomarnas hemkommun då gymnasiestudier avbryts. Man vill även att kommunerna upprättar rutiner för hur de ska kontakta de unga. Genom exempelvis studie- och yrkesvägledning och en mer anpassad undervisning menar Skolverket att kommunerna kan arbeta förebyggande för färre avhopp.²⁴

3 Syfte

Enligt skollagen har varje enskild kommun ett uppföljningsansvar för ungdomar mellan 16 och 20 år som har avslutat grundskolan men inte är inskrivna på gymnasiet. Vårt syfte är att undersöka hur man i Växjö kommun arbetar med de ungdomar som berörs av det kommunala uppföljningsansvaret, samt hur man motiverar och vägleder dem.

3.1 Frågeställning

1. Hur organiserar Växjö kommun arbetet kring det kommunala uppföljningsansvaret?
2. Hur motiverar personerna som arbetar med det kommunala uppföljningsansvaret ungdomarna till sysselsättning?
3. Får de ungdomar som omfattas av det kommunala uppföljningsansvaret vägledning?

²³ Utbildnings och kulturdepartementet. (2006).

²⁴ a.a.

4 Forskning om sysselsättning för ungdomar

Historiskt har vägledning till stor del handlat om att ge stöd i valet av det första, och förmodligen enda, arbetet. Så ser det inte längre ut idag, när vägledning istället handlar om att utveckla förmågor för att hantera en föränderlig arbetsmarknad. Centralt i dagens vägledning är dels att få individen medveten om sig själv och sina möjligheter, dels att hjälpa individen att lära sig fatta egna beslut.²⁵

I Sverige har man under många år i första hand försökt uppmuntra ungdomar till högre studier efter den obligatoriska skolan, för att på så vis hindra en stigande arbetslöshet. Arbetsmarknaden för ungdomar utan gymnasieskola blir begränsad, vilket gör att dessa ungdomar blir en utsatt grupp.²⁶

I och med globaliseringen tenderar den lågutbildade svenska arbetskraften att minska i efterfrågan. Detta förklaras t.ex. med att teknikutvecklingen ökar behovet av högutbildad arbetskraft, västvärlden har kommit att specialisera sig främst på kunskapsintensiv produktion medan länderna i tredje världen satsat mer på att producera arbetskraftsintensivt med lågutbildad arbetskraft.²⁷

Ungdomars etablering på arbetsmarknaden sker allt senare. Allt fler studerar, korta och tillfälliga arbeten är vanligt samtidigt som många går arbetslösa. Till sammans med att pensionsåldern sjunkit leder detta till färre år i arbete än vad som var brukligt tidigare. Brist på arbetskraft kan dock uppstå när efterfrågan ökar. Jämfört med tidigare generationer når dagens ungdomar en högre utbildningsnivå, vilket är fördelaktigt för ungdomar som grupp. En negativ aspekt är möjligheten att ungdomar utan högre utbildning missgynnas alltmer. Vi riskerar en ökad polarisering mellan dessa grupper.²⁸

Arbetsmarknaden för personer med endast grundskoleutbildning blir alltså mindre. Arbetskraft med högskoleutbildning ökar väsentligt. Likaså gymnasieutbildade, dock i betydligt mindre omfattning och beroende av inriktning. Detta är faktorer som visar på hur viktigt det blivit att fullfölja gymnasieutbildningen. Många av dem som tar uppehåll i sina studier eller byter program avslutar inte sin utbildning och har därmed ett behov av gedigen uppföljning och stöd för att om möjligt återkomma i studier. Kommunen ansvarar för alla ungdomar som inte fyllt 20 år. De som inte går i gymnasiet ska få plats på ett individuellt program, som ska utformas efter individens situation. Att söka gymnasieutbildning är visserligen frivilligt men de alternativ som erbjuds dem som av olika skäl hamnar utanför är mycket begränsade. I kommunerna har man arbetat på olika

²⁵ Skolverket. (2004).

²⁶ Murray, Å. (1994).

²⁷ Ungdomsstyrelsen. (2000).

²⁸ a.a.

sätt med att fånga upp dessa ungdomar som står utanför studier/arbete. De kommuner som lyckades bäst var de som satsade på att utveckla det individuella programmet samt hade ett samarbete mellan bl.a. skola, socialtjänst och det lokala näringslivet.²⁹

4.1 Tidigare bestämmelser

I Skolverkets rapport *Det kommunala uppföljningsansvaret finns det?*³⁰ skriver de enligt skollagens femte kapitel 13 § att det fr.o.m. den 1 juli 1993 gjordes ett tillägg i den förra lagen, från 1 juli 1992. Detta i form av ett förtydligande om kommunens skyldighet för de elever som avbryter studierna på ett nationellt program eller en likvärdig utbildning. Kommunen skulle därmed erbjuda gymnasieutbildning i specialutformade program eller IV, likaväl som ett nationellt program. Kommunernas ansvar för att erbjuda ungdomar utbildning inom gymnasieskolan sträckte sig då fram till det första kalenderhalvåret de fyller 20 år.

Bestämmelser om t.ex. individuella planer, uppföljningsprogram innehållande studie- och yrkesvägledning och ungdomsplats var en del av tidigare åtgärder som kommunen hade som uppföljningsansvar. Efter den 1 juli 1992 innebar bestämmelserna att dessa åtgärder skulle ske inom ramen för gymnasieskolan genom IV. Bestämmelserna om hur hemkommunen höll sig informerade om ungdomarnas sysselsättning fanns inte längre med i denna reglering. Vad som ingick i kommunernas ansvar var enligt Skolverkets rapport inte tillräckligt klart utformat. I föreskrifterna var det otydligt om vilken form av uppföljningsansvar varje kommun skulle erbjuda. Likaså var det oklart om kommunens skyldighet att hålla sig underrättade om hur ungdomarna var sysselsatta fortfarande gällde. Frågan kvarstod därmed för kommunerna om de fortfarande hade en skyldighet att veta hur ungdomarna sysselsatte sig och att återkommande erbjuda dem en utbildning inom gymnasieskolan.³¹

Övergången från grundskola till gymnasieskola skedde på olika sätt runt om i kommunerna. Hanteringen ordnades mestadels på studie- och yrkesvägledarens initiativ, vilket påverkades av rektorernas kunskaper om studie- och yrkesvägledningsarbetet. Kommunernas uppföljning av eleverna i årskurs nio ombesörjdes genom att studie- och yrkesvägledaren på IV tog kontakt med dem som sökt men inte kommit in på ett nationellt program eller de elever som inte sökt överhuvudtaget.³²

²⁹ Ungdomsstyrelsen. (2000).

³⁰ Utbildningsjuridiska avdelningen. (2002).

³¹ a.a.

³² a.a.

4.2 Individuella programmet (IV)

Sveriges kommuner är skyldiga att erbjuda gymnasieutbildning till alla elever som avslutat grundskolan.³³ Eleven blir behörig att söka till ett nationellt program om hon/han har lägst betyget godkänd i svenska, engelska och matematik. I de fall eleven saknar godkänt betyg i de här ämnena anvisas denne till IV. Nuvarande behörighetskrav för nationella program infördes 1998 och har medfört IV fått en ökning av elever. Ökningen har skett från 5-6 procent av grundskole-eleverna, till rådande 8-9 procent läsåret 2005/06. Eftersom arbetsmarknaden för ungdomar har försämrats på senare år går många skoltrötta elever vidare till IV.³⁴ Genom programmet ges eleven tillfälle att läsa in de ämnen som han/hon inte fått godkänt i. Målet är att den studerande därefter ska gå vidare till ett nationellt program. Inom IV ges också möjligheten att genom praktik få arbetslivserfarenhet. I Växjö kommun finns IV på gymnasieskolan Teknikum. Här upprättar eleverna en individuell utvecklingsplan tillsammans med sin mentor och programmets studie- och yrkesvägledare. I planen tas hänsyn till elevens egna behov, mål och förutsättningar.³⁵

4.3 Kommunalt ungdomsprogram (KUP)

För de ungdomar som är arbetslösa och under 20 år kan kommunen ordna ungdomsprogram. Den lokala arbetsförmedlingen och kommunen måste då ha tecknat ett samarbetsavtal med varandra. Dessa ungdomsprogram har som syfte att de ska leda till arbete eller utbildning och innehåller praktiska och teoretiska moment. Praktikplatsen eller utbildningen kan erbjudas av såväl privata som offentliga arbetsgivare. I arbetsförmedlingens regi inleds ungdomsprogrammen med vägledning och jobbsökaraktiviteter. Ett intyg på de kunskaper och färdigheter som erhållits i samband med ungdomsprogrammet utfärdas av kommunen. De ungdomar som kan få kommunalt ungdomsprogram är de som är under 20 år och inte går på gymnasieskola eller liknade utbildning. Programmet ska erbjudas inom 100 dagar, räknat från den första dagens arbetslöshet. Även under deltagandet i KUP fortsätter personen att vara inskriven på arbetsförmedlingen som arbetssökande och får därmed fortsatt väglednings- och platsförmedlingsservice. I samråd med kommunens kontaktperson gör arbetsförmedlaren och den sökande upp en handlingsplan.³⁶

Den ersättning som utgår i samband med ungdomsprogrammet är skattepliktig och erhålls av kommunen. Finns det ett slutbetyg och personen har fullföljt gymnasiet är det kommunen som beslutar hur stor ersättningen blir. Om det inte finns ett slutbetyg eller fullföljt gymnasium utgår ersättning med 1 535 kronor

³³ Internet 5. Skolverket.se.

³⁴ Internet 6. a.a.

³⁵ Internet 7. Teknikum.vaxjo.se.

³⁶ Internet 3. ams.se.

per månad. Kommunen ansvarar för de försäkringar som behövs och försäkringsskyddet är detsamma som vid genomförandet av en arbetsplatsförlagd utbildning i gymnasieskolan.³⁷

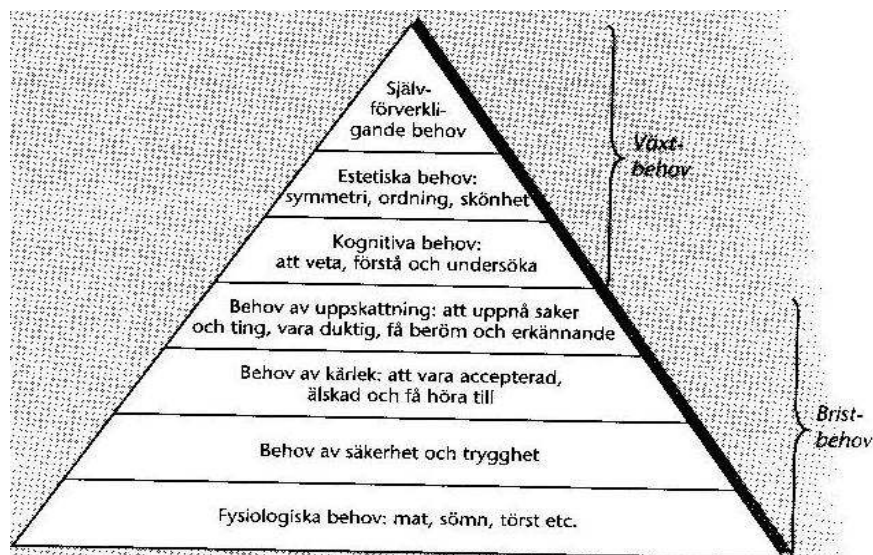
5 Teori

5.1 Motivation

Motivation är ett begrepp som används då man vill förklara hur människors inre faktorer verkar få dem att röra sig i en viss riktning, mot ett bestämt mål. Det definieras som en inre process där personens styrka, uthållighet och inriktning påverkas.³⁸

5.1.1 Maslows behovshierarki

Enligt Abraham Maslow strävar människan ständigt efter att tillfredsställa sina behov. Bristbehoven är de nödvändiga behov varje människa har för sin överlevnad, och kännetecknas av att de kan mätas. Det motsatta gäller för växtbehovet vilket vi aldrig kan få nog eller för mycket av, det är dessa behov som motiverar oss till självförverkligande och personlig utveckling. Maslow beskriver behovshierarkin som en trappa där de lägsta stegen består av bristbehov som mat, sömn, säkerhet, trygghet, kärlek och uppskattning. För att nå växtbehoven måste dessa i hierarkin lägre behov vara tillfredsställda. Växtbehoven består av kognitiva, estetiska och självförverkligande behov.³⁹

Figur 1 Maslows behovshierarki⁴⁰

³⁷ Internet 3. ams.se.

³⁸ Karlsson, L. (2204).

³⁹ a.a.

⁴⁰ a.a. (2004). Sid. 278.

5.1.2 Motivationsarbete inom vägledning

Päivi Nilsson, och Pehr Åkerblom har båda erfarenhet av individuell- och grupp- vägledning. Tillsammans har de arbetat med EU-projektet *Livsvägledning i praktiken*. De skriver bl.a. om motivationsarbete inom vägledning i *Livsvägledning – En framtida vägledningsmodell*. Författarna definierar motivation som ett bemödande hos människan att leva livet i en så meningsfull och självförverkligande anda som möjligt. De påtalar vikten av att formulera mål för livet som helhet. Känslan av ändamål är nödvändig för ett trivsamt och meningsfullt liv. Författarna drar slutsatsen att det inte finns några hopplösa fall och inte heller några hopplösa situationer. För vägledaren är det en central uppgift att hjälpa de sökande med att själva nå denna drivkraft. Vilka värderingar, behov, intressen, anlag och livsmål har den sökande? Många människor har inte själva klart för sig vad de värderar högt i livet, de har helt enkelt inte funderat över det. Intresset, eller motivet, kan endast komma från individen men vägledaren kan hjälpa den sökande att hitta sin inre drivkraft. Ibland kan det vara så enkelt som att ta sig tid att verkligen diskutera vad personen i fråga vill, hur ser dennes egna normer och värderingar ut? Som vägledare har vi möjligheten att få någon annan att tro på sig själv och sina möjligheter, samt motivera dem till handling.⁴¹

5.2 Vägledning

I sin bok *Vägledningens boken* skriver Gunnel Lindh att vägledning fordrar kommunikation, både verbalt och icke verbalt, för att den ska bli givande. Syfte, klarhet, öppenhet, en mängd av metoder och empati är fem viktiga grunddrag i en bra kommunikation.⁴² Lindh beskriver sin vägledningsmodell i fem steg med huvuddrag från Gerard Egan och Vance Peavy. Modellens steg följer och bygger på varandra, vilket innebär att man inte kan hoppa över något, däremot kan man t.ex. sluta redan efter andra steget. Varje steg i modellen innebär att vägledaren har vissa kunskaper, attityder och färdigheter för att kunna uppnå syftet.

5.2.1 Lindhs vägledningsmodell

Denna femstegsmodell⁴³ börjar med att beskriva hur man utifrån den sökandes perspektiv *klargör och utforskar problemsituationen*, vilket sker i samspel mellan den sökande och vägledaren. Genom att *vidga perspektiv* kan vägledaren hjälpa den sökande att själv komma fram till beslut. Det kan vara genom att sammanfatta utifrån vägledarens perspektiv, ge information som kan vara passande för samtalet, att konfrontera eller tolka. Den sökande får hjälp av vägledaren att utifrån en uttalad önskan utforma konkreta och uppnåbara *mål och delmål*. De nya perspektiven gör att den sökande lättare ser vad som behöver

⁴¹ Nilsson, P. & Åkerblom, P. (1999).

⁴² Lindh, G. (1988).

⁴³ Bilaga 3. Lindh, G. (1988). Sid. 65.

göras åt problemet. *Upprätta handlingsplan och genomföra den* är nästa steg i modellen. Genom att ta reda på olika handlingsalternativ och sätta upp en handlingsplan för hur målen ska nås samt att utföra åtgärder för hur den avtalade handlingsplanen ska kunna genomföras, kan den sökande stegvis närma sig de uppsatta målen. För att ta reda på vad som hänt under vägledningsprocessen är det viktigt med en *utvärdering*, då både vägledare och den sökande blickar bakåt och analyserar vägledningen. Oavsett om man är vägledare eller sökande önskas det ofta feedback, för att på så vis få reda på vad som har gjorts bra och vad som behöver förbättras. Vägledaren utvärderar vägledningen både för den sökandes skull och för sin egen, för att få ökad kunskap och på så vis bättra på sin egen vägledning.⁴⁴

5.2.2 Gruppvägledning

Stensaasen och Sletta⁴⁵ menar att grupparbete bör präglas av inställningen att man kan vinna genom samarbete. Ett gemensamt stimulerande samspel med andra människor kan lära den enskilde att vinna över sig själv istället för att vinna över andra. Genom att lösa uppgifter, lära in färdigheter och tillägna sig olika kunskaper tillsammans med andra ges möjligheter att förstärka sin positiva inställning. I förlängningen läggs då grunden till en öppen och ärlig kommunikation. Vikten av att kunna samarbeta märks överallt i vårt samhälle och i de flesta yrken. Då gruppens deltagare genom samarbete kan nå ett gemensamt mål kommer alla att vinna på det.⁴⁶

Feedback, eller återkoppling är en viktig komponent mellan medlemmarna i all form av grupputveckling. Man skiljer på två olika slags feedback. Dels den personinriktade som skildrar hur andra uppfattar mig, dels den funktionsinriktade som talar om vilket resultat mitt agerande får för de andra i gruppen i syfte att lösa uppgiften.⁴⁷

5.2.3 Tvåfaktorsteorin

Arne Maltén beskriver med hjälp av tvåfaktorsteorin vilka faktorer som är viktigast för en positiv arbetstillfredsställelse/grupputveckling.⁴⁸ Teorin, som är introducerad av amerikanen Fredrick Herzberg, innebär att man undersökt dels vikten av inre motivationsfaktorer, t.ex. att känna medansvar, få möjlighet att lyckas, bli erkänd av andra och att känna ett värde i den uppgift man tagit sig an. Dels betydelsen av yttre faktorer i form av arbetsledning, den fysiska miljön, lönenivå, förmåner etc. Det Herzberg kommit fram till är att de inre faktorerna

⁴⁴ Lindh, G. (1988).

⁴⁵ Stensaasen, S. & Sletta, O. (2000).

⁴⁶ a.a.

⁴⁷ a.a.

⁴⁸ Maltén, A. (1992).

har väsentligt större betydelse, trots detta är det inte sällan istället de yttre faktorerna som företagsledningar satsar mest på. Tvåfaktorsteorin har i första hand tillkommit genom undersökningar i arbetslivet, men förmodligen fungerar teorin på samma sätt i skolan eller andra sammanhang där man arbetar i grupp. En satsning på de inre faktorerna ger alltså större utdelning när avsikten är att få ungdomar engagerade i grupputveckling.⁴⁹

5.3 Empati

Att verkligen förstå och fånga upp andra människors känslor för att sedan låta sig vägledas av den förståelsen i kontakt med andra är att känna empati. Om detta skriver Ulla Holm i sin bok *Det räcker inte att vara snäll* och menar att det innebär dels att nå en förståelse, dels att finna sätt att kommunicera förståelsen både i ord och i handling.⁵⁰ För att förstå hur en annan människa känner det kan vi använda oss av vår egen och andras erfarenhet, varseblivning (vi använder våra sinnen då vi uppfattar hurdan någon är) samt våra egna känslor. En vanlig men felaktig uppfattning om empati är att det innebär att vara snäll och vänlig, medan begreppet istället står för att se någon annan och intressera sig för den som en unik individ.

En professionell hjälparens förmåga att känna empati har stor betydelse för hur den som besöker henne/honom upplever bemötandet. I den empatiska processen startar empatin i den första kontakten. Hjälparens agerande då beror i första hand på dennes egen uppfattning om sin yrkesroll och tolkning av vad empati innebär. Stress och starka påfrestningar ökar risken för att den professionella hjälparen är så upptagen med detta att han/hon helt enkelt inte orkar intressera sig för den som vill ha hjälp. Om den professionella hjälparen verkligen sett den hjälpsökande under den inledande fasen inträder matchningsfasen. Har hjälparen en bristande empatisk förmåga kanske hon inte lyckats med att förstå den andre och processen börjar då om igen, såvida inte hjälparen ger upp. Med en god empatisk kapacitet kan hjälparen få en ökad förståelse för den som söker hjälp och därmed gå vidare till den hjälpande fasen. I den här fasen visar den professionella hjälparen att han/hon tar den hjälpsökande på allvar, inte på något sätt förvränger dennes känslor utan ger bekräftelse på att man orkar ta emot dem. Stabil identitet, självkänsla, affektolerans, hårbärgerande förmåga samt medvetenhet om känslomässiga signaler som kunskapsförmedlare är alla förutsättningar för en god empatisk förmåga. Samtliga förmågor är utvecklingsbara och går att lära in.⁵¹

⁴⁹ Maltén, A. (1992).

⁵⁰ Holm, U. (1995).

⁵¹ a.a.

5.4 Kommunikationsteori

Aaron Antonovskys begrepp KASAM är en förkortning av Känsla Av Sammanhang, vilket består av begriplighet, hanterbarhet och mening.

Att ha stark KASAM innebär att man känner en mening i tillvaron, kaos blir till ordning och det som sker i livet upplevs som begripligt. Tre komponenter är kännetecknande för KASAM:

- Begriplighet – som upplevs när jag förstår vad som händer i livet.
- Hanterbarhet – När jag känner att jag har resurser för att klara av olika situationer, jag kan påverka omständigheter runt omkring mig.
- Meningsfullhet – Jag ser att även svåra upplevelser kan vara meningsfulla och jag är motiverad och delaktig.⁵²

Anders Enquist menar att Antonovskys tankegång passar väl in på vad en samtalsledare försöker prestera när hon arbetar med att hjälpa en klient. Människor vill bli tagna på allvar och få bekräftelse i ett samtal för att de på så vis ska kunna få kontroll över sitt liv och sin personliga utveckling. Att ha ord eller bilder för det man vill säga är en förutsättning för att kunna tala om något, både som en inre dialog och i förhållande till andra människor. Enquist översätter kommunikation med att göra gemensamt. Att kunna åstadkomma resultat tillsammans med andra är enligt författaren kommunikationskompetens. När parterna i ett samtal har konstaterat vad var och en har förstått och menat med något, har de kommunicerat med varandra. Däremot innebär det inte att de behöver ha samma åsikt om ett visst begrepp till exempel utbildning.⁵³

5.5 Lärstilar

I sin bok *Kraften i mångfalden* skriver Barbara Prashnig att analytiska elever är vänsterhjärndominanta och holistiska elever är högerhjärndominanta. Skillnaden mellan stilarna är stor och eleverna har olika behov. T.ex. föredrar en analytiker tystnad och att arbeta med enskilda uppgifter tills de är helt färdiga. En holistiker tycker om ljud eller musik och att arbeta med flera uppgifter samtidigt. Utmärkande drag för analytiska elever är att de är lydiga, kontrollerade, tysta, sitter rakt upp och ner, arbetar bra ensamma, läser mycket och deltar i diskussioner. De holistiska eleverna utmärker sig genom att vara uppspelta, impulsiva, hop-sjunkna i sina stolar, virriga, umgås mycket med kompisar och saknar motivation för inläring. Dessa elever tillhör inte klassens favoriter och anses vara skolkare och elever i riskzonen.⁵⁴

⁵² Engquist, A. (2003).

⁵³ a.a.

⁵⁴ Prashnig, B. (2001).

Inhämtandet av information är beroende av vilka tekniker som används, vilka även påverkar inläring och träning. För att eleverna ska kunna förbättra sina prestationer i skolarbetet är det viktigt att de förstår sin egen lärförmåga och arbetsstil. Genom att visa eleverna deras starka sida i inlärningsavseende kan man se en direkt förändring i beteendet och nivån på misslyckandet kan minskas till noll. Detta gäller främst de underpresterande eleverna. De sinnesfaktorer som mest framkallar personens hela stil är seendet, hörandet, beröringen och känslan, vilka påverkar informationsintagandet, minnet och inläring. De tekniska termerna på dessa kan beskrivas som kinestetiska, taktila, visuella och auditiva.⁵⁵

Genom att engagera fler än två sinnen arbetar hjärnan bäst. Hjärnans förmåga används på bästa sätt desto mer medveten man är om hur information kan inhämtas samt hur den processas. Kunskap om människors olika sätt att ta in information, värdet av sinnesfunktionerna och hur starka de är hos varje individ kan hjälpa föräldrar och andra vuxna att förstå barnen och hur de antas lära sig. Det är således viktigt för eleverna att känna till sina personliga lärstilar eftersom det kan bli en vändpunkt av tidigare misslyckanden. Det i sin tur ger ökat självförtroende och insikten att det inte är något fel på dem vilket gör att de känner stolthet att kunna lära sig på sitt sätt.⁵⁶

5.6 John Dewey - learning by doing

John Deweys tankar om skola, samhälle och lärande har enligt författaren Henry Egidius⁵⁷ en träffande tolkning av både industrisamhälle och informationsamhälle. Grundtanken i *Learning by doing* gjordes genom professor William Kilpatrick's idé med projektarbete till praktisk pedagogik.

Dewey presenterade två motsättningar i pedagogik, den ena med tonvikt på skolämnen och den andra med eleven såsom person som slutmål. Linjen mellan dessa motsättningar är studierna, lärandet och undervisningen. I ena änden finns ämnena och i den andra elevens färdigheter och kunnande. Det viktiga är att få eleven stimulerad av ämnet, att själv vilja söka vidare kunskap för att på så vis lära sig. Teorier är verktyg, som skall hjälpa eleven att komma framåt, vilket i sin tur leder till självförverkligande. Människan är produkten av sitt arbete. Kunskap erhålls genom att pröva sig fram i arbete och handling. Utan praktik blir teori oförklarlig, utan teori begriper man inte det praktiska.⁵⁸

⁵⁵ Prashnig, B. (2001).

⁵⁶ a.a.

⁵⁷ Egidius, H. (2003).

⁵⁸ a.a.

5.7 Gottfredsons teori om begränsning, kompromiss och självskapande

I dagens samhälle och tidevarv har människor en större möjlighet att skapa/påverka sina yrkesliv än någonsin tidigare, detta hävdar Linda S. Gottfredson.⁵⁹ *Why do children seem to re-create the social inequalities of their elders long before they themselves experience any barriers to pursuing their dreams?*⁶⁰ Varför individer skiljer sig åt oavsett gruppstillhörighet är grunden till varför Gottfredson har formulerat sin teori. Teorin fokuserar på individens egen inre kraft, vilken individen inte alltid utnyttjar till fullo.

Teorin syftar till att hjälpa människor att nå bästa lösningen inom varje individs räckhåll. Frågan Gottfredson ställer är huruvida vi är produkten av andra människors ageranden, från föräldrar till politiker som vill skapa oss på ett visst sätt, eller om vi är födda unika med envisa drifter som för oss mot vissa mål hellre än till andra.⁶¹

14 år och uppåt accepterar individen, mer eller mindre, sin sociala rankning i samhället samtidigt som man frågar sig vem man egentligen är. Egenjaget utformas och blir vanligtvis mer personligt. Självuppfattningen är både hur man uppfattar sig privat och hur man uppfattar sig utåt. Beståndsdelar i självuppfattningen är sådant som närvaro, förmåga, personlighet, kön, värderingar, socialgrupp etc.⁶²

Att sätta upp karriärplaner är en process där man jämför sin egen självbild med bilden av olika arbeten. Därefter bedöms vilket/vilka som matchar den egna självbilden bäst. Denna process är mycket krävande och innebär att man måste förstå sig själv och de olika yrkesalternativen. Individer indelar yrkesområden utifrån sina föreställningar om kön, klass och etnicitet. När människor väljer yrke begränsar de sig till de alternativ som överrensstämmer med det sociala sammanhang de ingår i. När oacceptabla alternativ väljs bort sker en kompromiss där individen anpassar sina val till verkligheten. Vägledaren spelar en viktig roll i fråga om att ge individen ökad insikt angående möjligheter och hinder.⁶³

Hon frågar sig varför barn har en benägenhet att rekonstruera sina föräldrars sociala ojämlikheter långt innan de själva uppfattat några begränsningar och/eller problem med att infria sina egna drömmar.⁶⁴

⁵⁹ Gottfredsson, L (2002).

⁶⁰ a.a. sid. 85

⁶¹ a.a.

⁶² a.a.

⁶³ a.a.

⁶⁴ a.a.

6 Metod

Vi har valt att studera hur det kommunala uppföljningsarbetet fungerar i Växjö. Hur personerna som arbetar med ungdomarna motiverar och vägleder dem anser vi vara viktigt att undersöka eftersom det förmodligen kommer att bli en del i vår kommande yrkesroll som studie- och yrkesvägledare.

För att få svar på våra frågor har vi valt att intervjua vissa av de personer som på något vis är kopplade till det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö.

När det gäller undersökningsmetod har vi valt kvalitativa intervjuer. Det för att kunna få innehållsrika svar på enkla och raka frågor vilket Jan Trost beskriver i sin bok *Kvalitativa intervjuer*. Men också för att försöka förstå de intervjuades sätt att tänka och hitta mönster.⁶⁵

Steinar Kvale menar i sin bok *Den kvalitativa forskningsintervjun* att sättet som intervjuaren förbereder sig på har stor betydelse för hur själva intervjuresultatet blir.⁶⁶ Kvale beskriver vad, varför och hur som tre olika nyckelfrågor inför en intervju. Att skaffa sig en förkunskap om ämnet för undersökningen, att formulera ett klart syfte med intervjun samt känna till och besluta om olika intervju-tekniker och vilken av dem som passar inför just denna undersökning.

Då man gör en kvalitativ intervju har man inga frågeformulär med i förväg skrivna frågor. Istället kan man göra upp en lista över olika frågeområden, eftersom den intervjuade ska få möjlighet att styra ordningsföljden.⁶⁷ Vi förberedde oss genom att läsa rapporter och för ämnet annan relevant litteratur samt gjorde som rekommenderat en intervjuguide.

6.1 Urval

Trost menar att urvalet av intervjuer bör vara hanterbart med tanke på bl.a. tidsaspekten. Det är bättre att göra ett fåtal intervjuer som är väl genomförda än flera som är mindre väl utförda.⁶⁸

Vi har valt att grunda vårt arbete på intervjuer med samordnaren för det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö samt några av de personer som hon samarbetar med. Det är personer från ungdomscentrum, arbetsförmedlingen, praktiksamordnaren för de tre kommunala gymnasieskolorna samt en socialsekreterare, alla i Växjö. Detta för att få en bild av hur arbetet dem emellan fungerar angående ungdomar som omfattas av det kommunala uppföljningsansvaret men också

⁶⁵ Trost, J. (1997).

⁶⁶ Kvale, S. (1997).

⁶⁷ Trost, J. (1997).

⁶⁸ a.a.

hur de vägleder och motiverar ungdomarna vid sina egna möten med dem. För att även få ungdomarnas perspektiv har vi intervjuat två elever som blivit sysselsatta genom det kommunala uppföljningsansvaret. Vi hade för avsikt att intervjua fler för att få ett bredare resultat, men det var svårt att få ungdomar som ville ställa upp på intervju.

6.2 Genomförande av intervjuerna

Vi tog redan i början av vårt uppsatsskrivande kontakt med samordnaren för det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö. Då genomförde vi en intervju, som mer var likt ett samtal än en intervju, där samordnaren fick berätta om sin yrkesroll och vad hennes arbetsuppgifter innefattar. Vid det tillfället fick vi också namn på personer att intervjua, vilka hon arbetar med i sitt nätverk. Vi kontakta- de de presumtiva respondenter per telefon och förklarade vårt syfte med under- sökningen. Vi gjorde samtliga intervjuer tillsammans på respondenternas re- spektive arbetsplats. Intervjuerna spelades in på band och tog mellan 30-60 mi- nuter att genomföra.

Vi utgick från en intervjuguide, se bilaga 1, för att vara säkra på att vi skulle få våra frågeställningar besvarade. Frågorna var utförda på ett sätt som gjorde det möjligt för oss att naturligt ställa följdfrågor, och på det viset kunna utveckla svaren. Trost pekar på just detta att om frågorna ställs i den ordning som det passar och följdfrågorna formuleras beroende på tidigare svar, gör det i sin tur variationsmöjligheterna stora.⁶⁹

När det gäller intervjuerna med ungdomarna fick vi hjälp av samordnaren att komma i kontakt med dem. Vi ringde och bestämde tid med ungdomarna på bib- lioteket i Växjö för att det skulle vara på en neutral plats för dem. Vi genomför- de intervjuerna med ungdomarna var för sig med hänsyn till respondenterna. Trost menar att det är lätt för den intervjuade att känna sig i underläge om det är två som intervjuar, vilket bör undvikas.⁷⁰ Även till dessa intervjuer hade vi för- berett oss med en intervjuguide, se bilaga 2. Genomförandet av intervjuerna gjorde vi annars på samma sätt som med de andra respondenterna, läs ovan.

6.3 Bearbetning av intervjumaterialet

Hur intervjuerna ska analyseras och resultaten granskas och rapporteras rekom- menderas av Kvale att tänka på innan den första intervjun genomförs.⁷¹ Det gjorde vi och när intervjuerna var genomförda, delade vi upp dem, lyssnade på ban- den och skrev ut intervjuerna var för sig. Vi följde Trosts rekommendationer och skrev ordagrant ner det som var relevant för syftet och intervjuguiden.⁷² För att

⁶⁹ Trost, J. (1997).

⁷⁰ a.a.

⁷¹ Kvale, S. (1997).

⁷² Trost, J. (1997).

läsaren ska få en tydligare uppfattning om det vi fått fram i våra intervjuer har vi använt oss av utvalda citat. Ungdomarnas intervjuer har vi inte redovisat lika utförligt som de andra med anledning av att kunna behålla deras anonymitet.

6.4 Validitet

Med validitet menas att vi undersöker det vi har för avsikt att undersöka. Genom att använda bandinspelningar vid intervjuer finns möjligheten att lagra verkligheten och därmed få tillgång till att lyssna igenom den tillräckligt många gånger för att lyckas uppfatta allt som sägs korrekt. Däremot försvinner sådant som ironier, kroppsspråk och gester. Som forskare måste man vara medveten om de val som görs i hanteringen av informationen samt reflektera över dessa och vilken påverkan valen kan ha på analysen av intervjuerna. Vi bedömer på så vis att vi har en god validitet i vår undersökning. Vi skulle genom våra intervjuer ta reda på hur Växjö Kommun organiserar arbetet kring det kommunala uppföljningsansvaret samt hur ungdomarna motiveras och får vägledning. Det anser vi oss ha fått svar på, även om respondenterna har olika åsikter/svar på våra frågeställningar.⁷³

7 Resultat

7.1 Intervju med Växjö kommuns samordnare för det kommunala uppföljningsansvaret

I och med den nya lagen i skollagen fick kommunerna i Sverige från den 1 juli 2005 ansvar över att veta vad samtliga ungdomar mellan 16-20 år är sysselsatta med. Växjö kommun bestämde sig för att satsa på det här genom att anställa en person hösten 2005. Samordnaren⁷⁴ är anställd under gymnasieförvaltningen på gymnasieskolan Teknikum. Hon har en tillsvidare tjänst som samordnare på heltid för ungdomar vilka berörs av det kommunala uppföljningsansvaret. Vi träffade A vid två tillfällen, första gången för ett kortare samtal om vad som hänt sedan lagändringen, andra gången för en intervju.

Ingen hade utfört jobbet som samordnare tidigare, så det första A satte igång med vid tillträdet av sin tjänst var att fundera ut hur hon skulle hitta de här ungdomarna. Med hjälp av en administrativ tjänst på 20 procent samt rektorn på IV som också fick arbeta 20 procent med uppgiften jämförde man folkbokföringsregistret mot gymnasieskolornas intagningsregister. De som var skrivna i Växjö men inte var inskrivna på någon gymnasieskola blev kontaktade av A.

⁷³ Patel, R, Davidsson, B. (2 003).

⁷⁴ Samordnaren kommer fortsättningsvis att benämnas A.

Det visade sig att det fanns ungdomar som suttit hemma i både ett och två år av olika skäl. Efterhand var A ute på gymnasieskolorna och kom överens med studie- och yrkesvägledarna och expeditionerna att de ska informera A om eventuella avhopp så att hon kan ta kontakt med eleven. Dessutom informerade hon arbetsförmedlingen och socialförvaltningen om sitt arbete för att kunna samarbeta med dem, vilket har resulterat i bl.a. trepartssamtal med ungdomarna och personer från dessa myndigheter. Samordnaren förfogar inte över någon egen budget.

de möjligheter egentligen som jag har det är mig själv, att samtala, att motivera, att jobba med de ungdomarna... Jag har ju ingen egen kassa, ingen egen pott med pengar som jag kan använda utan jag måste tillgå det som redan finns.

Anledningen till att samordnaren har sin arbetsplats på gymnasieskolan Teknikum är att IV finns där och det är många av de ungdomar hon jobbar med som skrivs in och ut därifrån. Vissa ungdomar som A har arbetat mycket med att motivera och lärt känna väl ordnar hon själv praktikplats till, eftersom hon vet mycket om eleven och själv följer upp den. En del elever får praktiksamordnaren på skolan ordna plats till. När ungdomarna får praktikplats skrivs de in på IV och får då tillgång till studiebidraget. Praktikplatsen anpassas beroende av individen, vissa är ute ett par dagar i veckan, andra heltid.

När samordnaren tillträdde var det 90-100 personer i åldersgruppen som inte var sysselsatta med någon form av praktik eller studier. Några kunde avstyras när hon fått tag i dem, t.ex. de som var på behandlingshem. I våras var det ca 60 personer som hon aktivt jobbade med. Den 15 september 2006 var det 87 ungdomar födda åren 1987-1990. A tror att IV kommer att öka, vilket innebär ytterligare ungdomar för henne att arbeta med. Många av eleverna har inte slutfört grundskolan och saknar betyg i matematik, svenska eller engelska.

I våras arbetade A med en grupp ungdomar från socialförvaltningen på Musikhuset⁷⁵ där de läser och praktiserar. Personal från arbetsförmedlingens ungdomsgrupp, socialförvaltningen, ungdomscentrum och praktiksamordnaren för de tre gymnasieskolorna i kommunen, är personer som hon har nära kontakt med. Dessutom har hon kontakt med andra gymnasieskolor och friskolor, föräldrar och släktingar till de ungdomar hon arbetar med samt de arbetsplatser som är aktuella för ungdomarna.

Motivation

Grunden i hennes arbetsuppgifter är alltså att jobba med de ungdomar som inte går i gymnasieskolan, de har antingen hoppat av eller aldrig börjat. A hittar dem genom att se på statistik vilka ungdomar som går i gymnasieskolan mot vilka

⁷⁵ Musikhuset i Växjö öppnade i samband med att staden utsågs till P3 Popstad 2003. De flesta besökarna är i gymnasieåldern.

som är folkbokförda i Växjö kommun. Den första kontakten brukar ske med ett telefonsamtal, får hon inte kontakt med dem den vägen skickar hon ett brev. Vid de tillfällen då hon inte får tag på ungdomen via telefon och inte heller får sitt brev besvarat ägnar sig A åt ett envist detektivarbete för att få tag på personen i fråga, t.ex. genom att kontakta den grundskola där personen gått tidigare. När hon väl lyckats få kontakt gäller det att bibehålla den.

sen finns det de ungdomar som absolut inte vill ha kontakt med mig, som inte vill göra någonting av olika anledningar... där får man vara lite försiktig tycker jag, men jag försöker ändå ringa, jag försöker få kontakt med deras föräldrar, om de är under arton i alla fall, och försöker liksom prata om vad de tycker om att deras ungdomar är hemma, hur det har varit och hur det är och hur man skulle kunna lösa det... hålla kontakt i alla fall.

Efter ett avslutat samtal är A noga med att förvissa sig om att det är okej att hon hör av sig igen, uppmanar dem att fundera på det de pratat om och kanske bestämma ett möte.

Så jag försöker hålla i en kontakt och hoppas att det blir någonting, och hittills har det ju blivit fast vissa har det tagit jättelång tid för, det har tagit ett år för några stycken. Men nu är det några som håller på att komma igång... jag tycker att ansvaret ligger på mig att hålla mycket kontakt tills vi upprättar en relation, då kan man ju göra överenskommelser men till dess så tycker jag att det är mitt ansvar att hålla kontakten...

Många av ungdomarna vill inte träffa A på Teknikum där hon arbetar. De känner sig osäkra på en så stor skola där det vistas många människor, vilket ger en stressande effekt hos vissa som upplever att det blir svårt att fokusera på det som ska göras. Därför träffas man ibland på biblioteket, på ungdomscentrum eller hemma hos ungdomen. En del kommer ensamma, andra i sällskap med t.ex. mormor, mamma eller en kompis. Vissas motivation är nästan obefintlig, åtminstone i början av kontakten.

Jag har ju alltid den inställningen att ungdomarna *vill* göra någonting, sen beror det på olika saker att de inte gör något, att de inte har kommit igång... Jag tror också det handlar väldigt mycket om rädsla att ge sig ut, att göra något nytt, att bli tittad på, att liksom vara i ett sammanhang där man inte känner sig bekväm... En del har varit mobbade och det har varit olika saker.

Unga med den här typen av problem upptar största delen av A: s tid och engagemang. Hon poängterar att den här problematiken inte gäller samtliga ungdomar hon arbetar med, det finns även de som inte upplever några direkta hinder med att ge sig ut i samhället.

Motivationen är en jättestor del som jag jobbar med hela tiden, tycker jag, för det är ju det som måste till för att de ska göra någonting. Det är ingen idé att *jag*

bestämmer någonting åt någon, då blir det ju ingenting... det måste ju finnas någonting hos dem själva... sen får man liksom gå olika vägar, vara kreativ, tänka nya lösningar, fundera ut nya saker, se om man kan hitta någonting man kan anspela på...

Att hitta lösningar som passar den enskilda individen och sedan jobba vidare på det är viktigt enligt A. Hon berättar att hon nyligen startat en gruppverksamhet med några ungdomar som vill läsa grundskolans kurser i svenska, engelska och matematik. Det är tre unga som absolut inte förmår att komma till skolan, men ändå vill läsa. Gruppen håller till på Pax café⁷⁶ och det har än så länge verkat fungera bra, det blir en lugn miljö och då det endast är tre elever kan läraren ge mycket hjälp.

Vägledning

vägledning är en process där man hjälper en person att hitta sin egen väg och sig själv och sina möjligheter. Och i vägledning tycker jag det ingår lite information också... Man måste få veta lite om hur utbildning och arbetsmarknaden är och så också.

Fram till nu har A främst jobbat med enskild vägledning, hennes ambition är dock att arbeta med grupper vilket hon tror mycket på. Hon tycker inte man ska vara rädd för att starta grupper eller orolig för att det tar för mycket tid som man ofta är inom skolan. Man kan snarare få mer gjort genom att arbeta med flera ungdomar samtidigt.

Jag tror mycket på grupper... härlig process i gruppen... man ger och tar... motivationsarbete och annat med vissa ungdomar det måste man ju jobba med individuellt också, det ena motsäger ju inte det andra...

Ytterligare en grupp är på gång att startas, en grupp inom IV som A håller i tillsammans med en studie- och yrkesvägledare därifrån. De vänder sig till dem som har svårt att komma ut på praktik och är osäkra på vad det innebär. Det kommer att bli vägledning där man pratar om sig själv, om arbetslivet och utbildning. Förhoppningen är att ungdomarna ska hitta praktikplatser.

A skulle vilja att man var fler personer som arbetade med de här ungdomarna. Hon menar att det är en verksamhet som ökar och skulle helst se att det startades någon form av vägledningscentrum, eller Navigatorcenter, där samtliga som arbetar med åldersgruppen kunde sitta och jobba tillsammans. Detta är ett sätt att arbeta som redan är en realitet i några kommuner, i Växjö kommun ska man ansöka om pengar för att kunna starta en sådan verksamhet. För att utveckla funktionen med uppföljningsansvaret är det viktigt att se vilka möjligheter som finns och att försöka påverka, vilket är fullt möjligt enligt A.

⁷⁶ En träffpunkt för ungdomar i Växjö. Här finns vuxen personal och miljön är drogfri.

7.2 Ungdomscentrum

Ungdomscentrum är ett av sju team bildat under Arbete - och Utveckling, som skapades då Arbetsmarknadsenheten inkl. Integration och Vuxenutbildning sammanfördes med Socialförvaltningen ekonomiskt bistånd under Kommunledningskontoret den 1 januari 2005. Verksamheten ska stötta unga under 25 år som behöver hjälp med att bli självständiga via arbete, meningsfylld fritid och boende.⁷⁷

7.2.1 Intervju med ansvarig på Ungdomscentrum

Ansvarig för ungdomscentrum i Växjö,⁷⁸ har arbetat med bl.a. uppföljningsverksamheten för ungdomar i flera år. I fråga om de ungdomar som omfattas av det kommunala uppföljningsansvaret har Ungdomscentrum en tät samverkan med samordnaren, bl.a. genom en gemensam gruppverksamhet där man träffas regelbundet kring frågor som berör de här ungdomarna. Ungdomscentrum driver också en verksamhet med de ungdomar från IV som av olika skäl inte klarar av att gå på Teknikum. Det bedrivs även undervisning på gymnasienivå för de ungdomar som har svårt att läsa på traditionellt sätt. Man arbetar också med praktikplatser och mentorskap. Från och med i höst har man startat ett basprogram för de ungdomar som söker försörjningsstöd, i programmet ingår Centralen, friskvård m.m. De unga som behöver extra stöd får det av samordnaren och en person från Ungdomscentrum.

Tidigare kunde Ungdomscentrum få kontakt med de unga utanför genom att föräldrar eller andra släktingar hörde av sig om sin osysselsatta ungdom, sedan samordnartjänsten skapades och tillträdde är det genom denne man kommer i kontakt med dem.

Motivation

Det kan ibland vara svårt med kontakten samt att motivera de här ungdomarna, ibland blir de dock tvingade att ta kontakt eftersom Ungdomscentrum beslutar om försörjningsstödet.

kommer du inte så får du inga pengar. Det är ju en motivation men så tar man ju hänsyn till psykisk ohälsa och många andra saker får man ju göra, men visst alltså det är ju den piskan vi har liksom det är ju pengarna.

Det rör sig dock om en relativt liten grupp som får försörjningsstöd, av 250-300 totalt tror inte B att det är fler än 35 personer mellan 18-20 år. Han anser att det kan vara svårt att motivera till sysselsättning och att det blivit allt svårare, vilket han förklarar med den numera starka inriktningen mot skola och utbildning.

⁷⁷ Internet 8. vxjo.se.

⁷⁸ Ansvarige för Ungdomscentrum kommer fortsättningsvis att benämnas B.

Många är skoltrötta men tvingas till upprepade försök att få godkända betyg i kärnämnen. Han menar att när man söker jobb är det så mycket annat som också är viktigt, t.ex. att våga, att klara av att passa tider och att vara glad och positivt inställd.

Men annars är det ett stort problem det här med strukturen på något sätt... det är ju matte, svenska, engelska hela tiden... man körde det när man gick i åttan, man körde det i nian va, sen är det gymnasiet då blir det en ny specialgrupp...

Man bygger ju alltid på det dåliga hos alla individer också va. Det är en grundtanke, är du svagast, det är det man tjuvar mest om... aldrig om det någon kan egentligen. Ingen vill ju liksom att man sticks just i det... Men så är det ju, så har politiken varit och så är det liksom.

När man på Ungdomscentrum hade många ungdomar som var duktiga på musik men struliga i övrigt, valde man att flytta undervisningen till Musikhuset och driva den där. Tanken med detta var att bygga på det positiva hos individen. Uppföljningsverksamheten och IV kan ge utrymme för sådana här projekt, dock menar B att allt inte är möjligt att lösa med hjälp av skola. Ansvarige för Ungdomscentrum anser att man inte får bli alltför statisk i sitt sätt att tänka och inte heller vara rädd för att tänka annorlunda.

man ändå har uppgiften att skapa goda samhällsmedborgare som mår förhållandevis bra liksom, så tycker jag... Och inte traggla så, det går inte att lära dem som inte vill lära, det är bara så.

Trots problemen menar B att det löser sig för de flesta ungdomar, många är väldigt rörliga och det är få som inte kommit i sysselsättning när de fyllt 25 och därmed passerat den åldersgräns som Ungdomscentrum vänder sig till.

Vägledning

Ansvarige för Ungdomscentrum anser att Växjö är väl utrustat vad gäller vägledning dels på skolorna, dels via Centralen, som Ungdomscentrum har ett tätt samarbete med. Han tycker dock att det finns brister i vägledningen när ungdomar går ut gymnasieskolan utan att känna till reglerna för Alfa-kassan eller hur man skriver sin egen CV, många känner inte till hur arbetsmarknaden fungerar. Ungdomar kan känna sig lurade när ingen informerat dem om Alfa-kassan exempelvis. Likaså tycker han att unga borde få vägledning i hur de kan skaffa sin egen bostad, men påtalar också att det är en fråga om resurser.

På Ungdomscentrum har man arbetat med att förändra yrkesrollen för socialsekreterarna genom att ge dem kunskap om kurser o.s.v. Någon utbildad vägledare finns däremot inte. Om vägledning för unga utanför säger B:

kräver det ju mycket mer sektorövergripande sätt att se på dem och då blir vägledningen också betydligt mer avancerad. Ju mer utanför en ungdom är desto mer bredare vägledning om man nu får säga så.

7.3 Arbetsförmedlingen

Arbetsmarknadsverket; AMV består av cirka 325 arbetsförmedlingar och 20 länsarbetsnämnder i Sverige som styrs av chefsmyndigheten Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS.⁷⁹ Inom Arbetsmarknadsverket arbetar mer än 10 000 personer.

Arbetsförmedlingen erbjuder tre olika servicevägar.

- Internet (ams.se) som är öppen för alla dygnet runt
- Kundtjänst, telefonservice, som är öppen för alla veckans alla dagar
- Den lokala arbetsförmedlingen med service för den enskilde individens behov

Den viktigaste uppgiften som arbetsförmedlingen har är att understödja till en effektiv matchning mellan arbetssökande och lediga platser. De arbetssökande måste rustas och hjälpas på ett sådant sätt att de kan ta de lediga jobben.⁸⁰

7.3.1 Intervju med arbetsförmedlare på Arbetsförmedlingen i Växjö

Arbetsförmedlaren⁸¹ har varit anställd på arbetsförmedlingen i två år. Han arbetar med de ungdomar som har varit arbetslösa i mer än tre månader vilka räknas som långtidsarbetslösa. C arbetar också med de ungdomar som är i program innehållande praktik eller utbildning. Ungdomarna kan ha varit arbetslösa allt ifrån några veckor till två år. Åldersgruppen är 18-25 år och sammanlagt har han 170 personer varav 30-40 personer är under tjugo år. C arbetar med dessa ungdomar tillsammans med tre kollegor, vilka även jobbar mer med utredningsfrågor, framförallt arbetshandikapp för ungdomarna.

För åldersgruppen 16-18 år har inte arbetsförmedlingen några direkta insatser, förutom att matcha och leta jobb. De som är under 18 år skriver sällan in sig på Arbetsförmedlingen utan de fångas i regel upp av samordnaren för det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö, IV eller av kommunen. C och hans kollegor

⁷⁹ Internet 2. ams.se.

⁸⁰ Internet 1. a.a.

⁸¹ Arbetsförmedlaren kommer fortsättningsvis att benämnas C.

samarbetar med kommunen genom KUP, vilket alla ungdomar mellan 18-20 år har möjlighet att gå. Enligt avtal ska ungdomarna gå en söka-jobb-aktivitet på arbetsförmedlingen innan de går in i programmet, därefter går de som vill in i praktik. För en del personer i målgruppen som inte har fullständigt betyg eller problem av olika skäl är kanske gruppvägledning mindre lämpligt. Då träffar C dem enskilt vid vissa tider och jobbar med ansökan för att därefter få ut dem i praktik tidigare.

C och de andra ungdomshandläggarna kommer i kontakt med ungdomarna genom att ungdomarna skriver in sig på arbetsförmedlingen hos vilken handläggare som helst. Märker handläggaren vid inskrivningen att personen har ofullständigt gymnasium eller har större behov av vägledning kontaktas någon av ungdomshandläggarna. Personen får då en tid om möte hemskickat till sig. När de träffar personen är fortsättningen beroende på vad som kommer upp under samtalet. Har de ett ofullständigt gymnasium kontaktas samordnaren för det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö, för att diskutera om möjligheterna att komma tillbaka till skolan och andra utbildningsvägar. C och hans kollegor tar även hjälp av vägledarna på Centralen, som ligger i samma lokaler. Han tycker även att samordnaren för det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö är bra för att hon har mer vägar för de ungdomar under 20 år som därmed inte omfattas av vuxenutbildningen. De ungdomar som inte har något intresse av skolan behandlas som vilken arbetssökande som helst. Hur ofta arbetsförmedlaren träffar de sökande beror helt på situationen, en del träffar de en gång per vecka och andra en gång per månad.

Motivation

Motivation till sysselsättning hos ungdomarna varierar. C menar att de som har avbrutit skolan och är trötta på den är mer motiverade till arbete. För de ungdomar som känner att de inte har fått tillräckligt med stöttning i skolan är det bra med kontakten samordnaren för det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö, för att de på så vis ska kunna bli motiverade att läsa in ämnen och gå vidare i skolan. Det finns också de ungdomar under 20 år som funderar på att bli till exempel undersköterska men inte har fullständigt gymnasium. Där vill arbetsförmedlingen att de först ska prova med en praktik och utvärdera efter praktiken om det är lämpligt.

En del ungdomar som har gått IV och har varit ute på mycket praktik kan inte se meningen med en ny praktikplats, de vill ha ett arbete. C har den uppfattningen att då är det arbete som de ska satsa på och går tillsammans med den sökande igenom hur ansökningarna ser ut. Men sedan när de har gått ett litet tag blir de ofta rastlösa och då blir praktik intressant.

Vägledning

C definierar vägledning som en lösning på personens frågeställning där det utreds vad den sökande vill och inte vill göra samt vad kan den sökande tänka sig. En arbetsförmedlare måste ha en vägledningsroll redan i första samtalet med den arbetssökande som frågar; Vad är det du vill? Vad kan vi hjälpa till med? Kommer det under samtalets gång upp flera frågor som han inte kan svara på vänder han sig till en utbildad vägledare på Centralen. C anser att det är en del ungdomar som mår dåligt just för att de inte vet vad de vill, och har därmed ett behov av att träffa en vägledare som kan begrepp och vet hur man ska ta reda på vilka möjligheter som finns.

Praktikplatser

För de ungdomar som är under 20 år är praktikplats det som arbetsförmedlingen kan erbjuda. Praktik begränsar sig till tolv månader i sträck. Innan praktikplatsen är slut kallar arbetsförmedlingen ungdomarna till ett möte för att se hur allt har fungerat på praktiken och hur de tillsammans ska gå vidare för eventuellt jobb. Många inom KUP får jobb genom sina praktikplatser. C säger också att alla praktikplatser ska följas upp på plats, men ser det som ett problem att det inte finns tillräckligt med tid att göra det. Vill inte en ungdom ut på praktik kan han aldrig tvingas till det utan då jobbar de tillsammans utifrån vad personen vill och hur han ska nå dit.

Det kommunala uppföljningsansvaret

Hur det kommunala uppföljningsansvaret fungerar i Växjö känner C till och har egna tankar och idéer om hur det skulle kunna utvecklas. Till exempel mer åtgärder för yngre, kunna ge dem mycket tid och ta mer ansvar för resor så ungdomarna kan ha praktikplatser längre ifrån. Han tycker även att myndigheterna skulle behöva samarbeta mer, vilket är svårt på grund av sekretess.

Där skulle ju myndigheterna behöva samarbeta mer och samordnaren och vi försöker ju samarbeta men så har vi ju det här med sekretessen då som ligger som en oerhörd bromskloss eller vad man ska säga liksom.

C anser att arbetsförmedlingen kan ansvara för de personer under tjugo år likaväl som kommunen framförallt då det gäller rehabiliteringsfrågor eller människor med problem. Myndigheten är öppen för alla människor och kan aldrig neka någon att skriva in sig.

7.4 Intervju med praktiksamordnaren i Växjö

Praktiksamordnaren⁸² arbetar sedan augusti 2005 som praktiksamordnare på gymnasieskolan Teknikum i Växjö. Innan dess arbetade han med ungdomar som har det svårt att anpassa sig i samhället.

D arbetar ensam i Växjö som praktiksamordnare för eleverna i de kommunala gymnasieskolorna Katedral, Teknikum och Kungsmad. Han är också mentor för 45 elever som går på IV. De elever som kommer till D för att få praktik är de som till exempel har hoppat av sitt nationella program eller inte vill läsa så mycket så kompletteras det med praktik.

Men om det är elev som är skoltrött, har svårt med matte exempelvis så kan man göra individuell studieplan för just han eller hon.

Eleverna kontaktas i första hand av hans kollega som är samordnare för det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö. Det är hon som ringer och tar reda på var eleven finns. De två och studievägledaren för IV samarbetar och när samordnaren har fångat upp en elev och de har kommit fram till att personen vill ut på praktik så går det att ordna en plats med hjälp av D.

Det är inte ofta som D kommer i direkt kontakt med ungdomarna, utan det är främst ett litet besök för att ordna med vissa uppgifter och därefter skicka ut dem på praktikplatsen. En annan anledning att de inte har så bra kontakt tror han är att eleverna sitter hemma och inte kommer till skolan för att de är blyga eller har andra sociala problem.

Motivation

D försöker i första hand att motivera eleverna att fortsätta med sina studier. Även om de är skoltrötta försöker han att uppmuntra dem med att försöka läsa något av ämnena matte, svenska eller engelska. Istället för att skicka ut dem på praktik direkt tycker han att det är viktigt att eleverna klarar sina betyg först. För de elever som är alldeles för skoltrötta och inte ens vill vara i skolan är det bara praktik som gäller. När eleverna är ute på sina praktikplatser har D som mål att besöka dem och titta vad de gör på respektive praktikplats. Detta för att visa att han bryr sig om dem och är intresserad av hur det går för dem. Även när eleverna kommer till D för att få en praktikplats, försöker han motivera dem till att läsa ett eller flera ämnen. Han menar vidare att det måste finnas många olika lösningar eftersom alla elever är egna individer.

försöker jag säga att läs svenska en gång per vecka och gå ut på praktik de andra dagarna. Jaa jag kan försöka det, så gör de det och inser att detta är inte så svårt.

⁸² Praktiksamordnaren kommer fortsättningsvis att benämnas D

Vägledning

För D är vägledning att kunna skapa, inleda och odla en relation till eleven och utifrån det leda eleven på ett bra sätt. Vidare tycker han att vägledning måste utgå från elevens sätt att vara och vilja. D vill gärna träffa eleven för att ta reda på hur personen mår och vad han vill eller vilka drömmar som finns och för att kunna hitta en fortsättning. Försöka vara social och skoja med dem och att ta reda på vad de kan göra tillsammans.

Vad skulle du vilja göra? Vill du jobba med datorer? Nej nej nej, inga datorer. Vill du jobba med barn? Nej nej nej. I kök? Jaa. I restaurang? Jaa. Då har vi två saker man inte vill göra, detta är psykologi.

Det är viktigt att få eleverna att plugga vidare anser D och säger till dem att ta ett ämne i taget. Fungerar det bra och eleven kommer på att det var ju inte så svårt kanske de försöker sig på nästa ämne med.

Det kommunala uppföljningsansvaret

D säger att han inte har någon personlig kontakt med andra aktörer som arbetar med ungdomar mellan 16-20 år, utan den kontakt han har med dem är via samordnaren för det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö. De personer som han arbetar med förutom samordnaren är studievägledaren på IV, hans rektor på Teknikum och lärarna där.

D har många egna idéer för att kunna utveckla verksamheten. Det viktigaste anser han vara att utgå från individen. Han menar att det inte går att klumpa ihop elever och tycker att det ska vara skräddarsydda lösningar för var och en av dem mer än det är idag. Att det inte alltid går att genomföra tror han har med det ekonomiska att göra och att det inte finns tillräckligt med personal och assistenter. Han anser att det krävs specialutbildning för att kunna jobba med denna grupp av elever för att det ska bli effektivt.

Som praktiksamordnare och mentor för 45 elever menar D att han har för många elever att ta hand om och därmed för mycket att göra. Han tycker att de borde vara fler personer som arbetar med dem.

Läser man vad en mentor ska göra så är jag en väldig dålig mentor.

7.5 Socialtjänsten

Socialtjänsten arbetar för trygga uppväxtvillkor för alla barn och ungdomar. Enheten för Barn, Familj och Ungdom riktar sig dels till ungdomar i riskzon, barn som tar skada, men även till föräldrar i behov av stöd. Inom enheten utförs utredningar, förebyggande insatser, behandlingsinsatser, samtal m.m.⁸³

7.5.1 Intervju med en socialsekreterare i Växjö

Som socialsekreterare⁸⁴ arbetar E främst med utredningar och kontakter med placerade barn och ungdomar enligt LVU⁸⁵. Framförallt gäller det barn och unga upp till 18 år men i vissa fall av missbruksproblem eller allvarlig kriminalitet kan åldersgränsen sträcka sig till 20 år. Många av de ungdomar som omfattas av det kommunala uppföljningsansvaret är aktuella hos Socialtjänsten. E menar att hans egna arbetsuppgifter inte påverkats direkt av lagen om det kommunala uppföljningsansvaret. Däremot tycker han att ungdomarna numera får en bättre hjälp in i sysselsättning och arbetslivet än vad som tidigare erbjudits. Samordningen kring de berörda unga är bättre.

Ungdomar med sociala problem eller personliga bekymmer står ofta utan sysselsättning och då tas kontakt med samordnaren för det kommunala uppföljningsansvaret. Det kan vara efter att en ungdom varit omhändertagen och behöver hjälp med att komma in på arbetsmarknaden, t.ex. via praktik. Det händer även att Socialförvaltningen utreder ungdomar som redan är i kontakt med samordnaren.

Motivation

E menar att motivationen påverkas mycket av hur individens livssituation ser ut. I de fall där det är mycket som inte fungerar och det blir nödvändigt att omhänderta en ung människa så gör man inte mer just då, det är först när det blir dags att flytta hem igen som sysselsättningen blir viktig. Hur ungdomen känner sig i den situationen beror bl.a. på hur vården har fungerat. Enligt E är de motiverade när de kan se att det de sysslar med lönar sig i framtiden.

om vården har gått bra och de tror att de kan ha en väg framåt i livet... då ger de gensvar på vad de tycker om att göra och inte göra om de trivs för då fungerar ju deras liv bättre.

Vägledning

E anser inte att han själv arbetar med vägledning. Ibland måste han däremot trycka på ungdomarna mot agerande i en viss riktning.

⁸³ Internet 9. vaxjo.se.

⁸⁴ Socialsekreteraren kommer fortsättningsvis att benämnas E

⁸⁵ Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

studievägledare det är mer vägledning... man upplyser ungdomarna om vilka val de kan göra... både hur verkligheten ser ut men också deras egna resurser.

De som står för vården av de unga arbetar däremot mycket med vägledning enligt E. När en ungdom blir omhändertagen finns det personal som arbetar mycket med att hjälpa denne att hitta en väg i livet. Det kan röra sig om motiverande samtal om vad den unge vill göra och hur man kan komma dit.

det är ju ofta det hänger ihop med en positiv utveckling hos ungdomar som har bekymmer... sysselsättning är ju jätteviktigt...

7.6 Intervju med två ungdomar

Ungdom 1 har ett slutbetyg från grundskolan och kom in på valt program i gymnasiet. Han tackade dock nej till gymnasiestudierna och var istället hemma utan sysselsättning tills samordnaren för det kommunala uppföljningsansvaret tog kontakt via telefon. Då hade det gått över ett år sedan grundskolan avslutades. På frågan om hur det kändes att bli uppringd svarar ungdom 1:

Joo det kändes bara som att få en puff att komma ut igen. Det var precis det jag behövde. Så. Och jag ville verkligen ha den hjälpen så fick jag det jag behövde.

Tillsammans med samordnaren diskuterades både fortsatta studier och praktik. Ungdom 1 kom fram till att han ville testa att praktisera inom ett område han är intresserad av och alltid velat arbeta inom.

Det är väl just det att få komma ut och träffa... nya folk och så.

Praktikplatsen har hittills fungerat utmärkt, ungdom 1 är på praktik varje dag mellan 9-15 och trivs med sina uppgifter. Ungdom 1 känner att han har ett stöd av samordnaren.

Hon vet ju vad jag vill och... så är det något så är det bara att ta telefonen och ringa.

Ungdom 2 har slutade grundskolan för två år sedan. Därefter har hon påbörjat gymnasiestudier flera gånger och hoppat av lika många gånger. I perioder har hon själv ordnat arbete, ibland har hon inte haft någon sysselsättning alls. Hon uppger att hon varit omotiverad att studera vidare.

Nej jag ville inte plugga, jag ville inte göra något.

Det var under en sådan sysslös period som ungdom 2 pratade med sin socialsekreterare om att hon vill göra något.

De två första veckorna var väl helt okej och sen så började det bli jättetråkigt att sitta hemma. Och så ville jag göra något, jag ville ju ha gymnasiet klart så jag kan studera vidare sedan när jag bestämt mig vad jag vill.

Socialsekreteraren tog kontakt med samordnaren för det kommunala uppföljningsansvaret som i sin tur ringde upp ungdom 2. De två träffades för att prata om framtiden, vilket resulterade i att ungdom 2 numera läser matematik, svenska och engelska på gymnasienivå. Hennes tanke är att därefter fortsätta studera på Komvux. På frågan om hur det kom sig att hon så småningom valde att ta upp sina studier igen blir svaret:

jag har träffat en massa människor och så har jag tänkt mycket och så. Och jag vet ungefär vad jag vill plugga vidare till så jag måste få betygen.

8 Analys

Hur organiserar Växjö kommun arbetet kring det kommunala uppföljningsansvaret?

Växjö kommun både har och genomför en uppföljning av ungdomar som står utanför gymnasieskolan. Kommunens samordnare organiserar arbetet med dessa ungdomar genom en samverkan mellan Arbetsförmedlingen, Ungdomscentrum, praktiksamordnaren för det tre kommunala gymnasieskolorna och socialförvaltningen. Dessa aktörer är på olika sätt knutna till Växjö kommuns samordnare för det kommunala uppföljningsansvaret, vilken kan konstateras vara nyckelperson. Samtliga personer som vi har intervjuat återkommer till kontakten med samordnaren, vilket tyder på att hennes tjänst fått stor effekt i arbetet med de berörda ungdomarna.

Växjö kommun är i en uppbyggnadsfas av det kommunala uppföljningsansvaret. Eftersom ingen hade haft tjänsten som samordnare tidigare, var det en hel del jobb med att strukturera upp arbetet. Efter samkörning av folkbokföringsregistret och gymnasieskolornas intagningsregister, kontaktade samordnaren de ungdomar som inte var inskrivna på någon gymnasieskola. Det visade sig att det fanns de som suttit hemma i både ett och två år av olika skäl. I möten med dessa ungdomar är det kanske extra viktigt att kunna visa/känna empati, för att på det sättet kunna bygga upp ett förtroende. Detta med tanke på att många ungdomar utanför känner sig känslolöst bemötta och har självupplevda misslyckanden i skolan.

Enligt vår bakgrund är det flera kommuner som ser svårigheter med att komma i kontakt med ungdomarna, särskilt med dem som har sociala problem, vilket ofta är gällande för ungdomar inom det kommunala uppföljningsansvaret. Samordnaren i Växjö kommun är väldigt noga med att komma i kontakt med de berörda ungdomarna. Går det inte personligen via telefon eller brev så kontaktas den grundskola eleven gått på tidigare. Även om det finns de ungdomar som inte vill ha kontakt med samordnaren, ger hon inte upp utan tar kontakt t.ex. med deras föräldrar för att prata om hur de ska kunna lösa det. Samordnaren visar att hon bryr sig om den enskilda individen genom att förvissa sig om att det är okej att hon hör av sig igen. Hon ger dem i uppgift att fundera på vad de pratat om tills de ses igen på ett gemensamt bestämt möte.

Samordnares flexibilitet och empatiska förmåga visar sig även när vissa ungdomar inte vill besöka henne på skolan där hon arbetar eftersom det för dem är en stökig miljö med mycket människor. Då träffar samordnaren dem istället t.ex. på biblioteket som är en lugnare och mer neutral plats. En professionell hjälparens förmåga att känna empati har enligt psykologen Ulla Holm stor betydelse för hur den som besöker henne/honom upplever bemötandet. I den empatiska processen

startar empatin i den första kontakten, hur hjälparen agerar då beror i första hand på hur denne uppfattar sin egen yrkesroll men också beroende av dennes egen tolkning om vad empati innebär.

Kommunikationen mellan aktörerna fungerar efter ungdomarnas olika behov av stöd. Att se till individens behov och möjligheter är något som samtliga lyfter fram i våra intervjuer. Här kan vi se en koppling till Enquists kommunikationsteori där han översätter kommunikation med att göra gemensamt. Att kunna åstadkomma resultat tillsammans med andra är enligt författaren kommunikationskompetens. Däremot innebär det inte att de behöver ha samma åsikt om ett visst begrepp t.ex. utbildning. Ett problem som framkommer i vårt resultat angående kommunikationen är sekretessbestämmelserna.

Många av de ungdomar som samordnaren och praktiksamordnaren kommer i kontakt med skrivs in och ut från IV. Ungdomarna får hjälp att kombinera studier med praktik. Praktikplatsen anpassas beroende av individen, vissa är ute ett par dagar i veckan, andra heltid. Deweys pedagogik menar att teorier är verktyg för att hjälpa eleven att komma framåt. Det viktiga är att få eleven stimulerad av ämnet, att själv vilja söka vidare kunskap för att på så vis lära sig. Dewey menar att utan praktik blir teori oförklarlig, utan teori begriper man inte det praktiska. Learning by doing.

Hur motiverar personerna som arbetar med det kommunala uppföljningsansvaret ungdomarna till sysselsättning?

En av våra respondenter tar upp den numera starka inriktningen mot skola och utbildning och menar att motivationen till sysselsättning blivit lägre på grund av detta. ”Men annars är det ett stort problem det här med strukturen på något sätt... det är ju matte, svenska, engelska hela tiden...” I vår tidigare beskrivning av ungdomars sysselsättning tar vi upp globaliseringens effekter på arbetsmarknaden. I och med den tenderar den lågutbildade svenska arbetskraften att minska i efterfrågan. Arbetsmarknaden för personer med endast grundskoleutbildning blir alltså mindre. Arbetskraft med högskoleutbildning ökar väsentligt. Likaså gymnasieutbildade, dock i betydligt mindre omfattning och beroende på inriktning. Detta är faktorer som visar på hur viktigt det blivit att fullfölja gymnasieutbildningen. Gottfredsons teori beskriver hur individen går igenom en begränsningsprocess som startar redan i barndomen. Yrken och utbildningar som inte överensstämmer med den egna självbilden och det sociala sammanhang individen befinner sig i sållas bort. Barn tenderar att återskapa sina föräldrars sociala ojämlikheter och redan i 14-årsåldern har de flesta mer eller mindre accepterat sin sociala rankning i samhället. En av respondenterna anser att motivationen i hög grad påverkas av hur individens livssituation ser ut. Han menar att motivation uppstår när ungdomarna ser att det de sysslar med kan löna sig i framtiden.

Många av de ungdomar som hamnar utanför har en del sociala problem. Maslows behovshierarki innebär att de viktigaste mänskliga behoven, bristbehoven, måste vara tillfredsställda innan vi motiveras att nå högre upp i hierarkin. Det högsta av bristbehovens steg är behovet av uppskattning: att uppnå saker och ting, vara duktig, få beröm och erkännande. I ett fall har samordnaren startat en liten grupp med ungdomar som vill läsa grundskolans kurser i kärnämnen, men däremot inte förmår sig att komma till skolan. I en lugn miljö med starkt stöd från läraren kan dessa ungdomar möjligen komma vidare. Genom att uppnå betydelsen godkänt kan de få den uppskattning som krävs för att komma högre i hierarkin. Att använda sig av olika lärostilar är något som pedagogen Barbara Prashnig förespråkar. Inhämtandet av information är beroende på vilka tekniker som används, vilka även påverkar inläring och träning. För att eleverna ska kunna förbättra sina prestationer i skolarbetet är det viktigt att de förstår sin egen lärförmåga och arbetsstil. Genom att visa eleverna deras starka sida i inlärningsavseende kan man se en direkt förändring i beteendet och nivån på misslyckandet kan minskas till noll. Detta gäller främst de underpresterande eleverna.

Respondenterna påtalar att både yttre och inre faktorer har betydelse för motivationen hos ungdomarna. Yttre faktorer i form av t.ex. ekonomiska bidrag. De inre faktorerna ger mer personlig tillfredsställelse t.ex. att nå uppsatta mål. Enligt Tvåfaktorsteorin är de inre faktorerna av väsentligt större betydelse. Detta visar sig hos de ungdomar vi har intervjuat. Först när de hittade det som var roligt och intressant kände de sig motiverade till sysselsättning. Ungdomarna motiverades av både yttre och inre drivkrafter. Den ena med stöd från samordnaren. ”Joo det kändes bara som att få en puff att komma ut igen. Det var precis det jag behövde.” Den andra genom att komma fram till vilket mål hon strävar mot. ”Och jag vet ungefär vad jag vill plugga vidare till så jag måste få betygen.” Ungdomscentrum arbetar med inre motivationsfaktorer t.ex. få möjligheter att lyckas och att känna ett värde i den uppgift man tagit sig an genom att flytta undervisningen till Musikhuset. Syftet med detta var att få de struliga ungdomarna som var duktiga på musik att koppla det intresset till studier. Likaså är det viktigt med individuella lösningar.

Det som står skrivet i *Unga utanför* att ungdomarna är svåra att motivera stämmer överens med vårt resultat. Att motivera ungdomarna verkar vara svårt, mestadels beroende på att ungdomarna känner sig både skoltrötta och oengagerade. Aktörerna arbetar på olika sätt. De mer arbetsmarknadsinriktade aktörerna fokuserar på arbetsmarknaden, detta oftast i form av att kunna erbjuda praktikplatser och att samordna dessa, genom t.ex. KUP. Medan de mer skolinriktade aktörerna lägger kraft på att försöka få ungdomarna att komma tillbaka till skolgången.

Får de ungdomar som omfattas av det kommunala uppföljningsansvaret vägledning?

I *Livsvägledning – En framtida vägledningsmodell* påtalar Päivi Nilsson och Pehr Åkerblom vikten av att formulera mål för livet som helhet. De drar slutsatsen att det inte finns några hopplösa fall eller situationer. Vägledarens främsta uppgift är att hjälpa de sökande att nå denna drivkraft. Motivet kan endast komma från individen men vägledaren kan hjälpa den sökande att hitta sin inre drivkraft. De intervjuade inser vikten av att utgå från individen i fråga om vad den sökande vill och inte vill göra. Skapas en bra/god relation till ungdomarna menar en av respondenterna att det är lättare att leda dem rätt. Aaron Antonovskys begrepp KASAM, känsla av sammanhang, innebär att man känner en mening i tillvaron, kaos blir till ordning och det som sker i livet upplevs som begripligt. Människor vill bli tagna på allvar och få bekräftelse i ett samtal för att de på så vis ska kunna få kontroll över sitt liv och sin personliga utveckling.

Respondenterna har delade meningar om vad vägledning innebär för dem, ett par av dem tar upp information som en viktig del i vägledning. Samtliga aktörer kommer i kontakt med vägledning på något sätt i samband med ungdomarna. Gunnel Lindh skriver att vägledning fordrar kommunikation både verbalt och icke verbalt för att den ska bli givande. Hennes modell i fem steg är kumulativ, stegen bygger på varandra. Steg ett innebär att klargöra och utforska problemsituationen i samspel mellan den sökande och vägledaren. Därefter handlar det om att vidga perspektiv för den sökande. I steg tre formuleras mål och delmål i en handlingsplan som genomförs och slutligen utvärderas.

De intervjuade kommer mestadels i kontakt med enskild vägledning med ungdomarna. Samordnaren har för avsikt att arbeta mer i grupp. ”Jag tror mycket på grupper... härlig process i gruppen... man ger och tar...” Samordnaren tycker inte man ska vara rädd för att starta grupper utan menar att man får mer gjort genom att arbeta med flera ungdomar samtidigt. Stensaasen och Sletta menar att genom att lösa uppgifter, lära in färdigheter och tillägna sig olika kunskaper tillsammans med andra ges möjligheter att förstärka sin positiva inställning både till sig själv och till andra, vilket i förlängningen lägger grunden till en öppen och ärlig kommunikation. Vikten av att kunna samarbeta märks överallt i vårt samhälle och i de flesta yrken. Då gruppens deltagare genom samarbete kan nå ett gemensamt mål kommer alla att vinna på det.

Samtliga aktörer förutom en tar upp resursbrister i fråga om vägledning. Ansvarige för Ungdomscentrum tycker att ungdomar borde få mer praktisk vägledning in i vuxenlivet t.ex. känna till regler för alfa-kassan. Arbetsförmedlaren och praktiksamordnaren anser att tiden inte räcker till för att kunna följa upp ungdomarna på respektive praktikplats. Även samordnaren har önskingar om mer resurser för att kunna motivera och vägleda ungdomarna.

Aktörerna utgår efter individuella lösningar som passar den enskilda individen. Även om resurser och tid är begränsade vill de hitta det som bäst passar ungdomarna. Linda S Gottfredson ställer sig frågan om huruvida vi är produkten av andra människors ageranden, från föräldrar till politiker som vill skapa oss på ett visst sätt, eller om vi är födda unika med envisa drifter som för oss till vissa mål än till andra. Det som mestadels styr aktörerna är de lagar och regler som politiker beslutar inom kommunal och statlig nivå.

9 Diskussion

Vi uppfattar det som att samordnaren på sätt och vis ensam står för det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö kommun. Möjligen kan det finnas en fara i att en hel verksamhet står och faller med en enda person. Om denna person av någon anledning inte kan utföra sitt jobb under en längre tid, exempelvis vid en längre sjukskrivning, kan det få långtgående konsekvenser för många människor. Visserligen arbetar även de andra aktörerna vi intervjuat med de unga utanför, men utan den samordnande tjänsten tycker vi inte att Växjö kommun skulle fullfölja sitt ansvar med uppföljningen. Vi anser att det behövs mer resurser till verksamheten, inte minst ifråga om fler anställda, för att arbetet ska organiseras på ett bättre och mer hållbart sätt. Ett sätt skulle kunna vara att en viss grupp med personer från de olika aktörerna har regelbundna organiserade träffar. Vad vi förstår finns det redan idag ett bra samarbete, men vi tror att detta skulle kunna utvecklas och kanske därmed hela uppföljningsansvaret. Detta skulle även i sin tur skapa mer trygghet hos ungdomarna. Vi tycker tanken om Navigatorcenter låter som en bra lösning, vilket föreslås av Skolverket i *Unga utanför*. I vårt resultat kommer det fram att Växjö kommun har sökt pengar till en sådan verksamhet. Kontakten med olika myndigheter kan upplevas besvärlig av såväl vuxna som ungdomar. Att samla de aktörer som på olika sätt kommer i kontakt med ungdomarna under samma tak skulle kunna underlätta. Tillgängligheten kan även bidra till enklare och snabbare behandling av ärendet. För att utveckla funktionen med uppföljningsansvaret är det viktigt att se vilka möjligheter som finns och att försöka påverka, vilket är fullt möjligt enligt samordnaren.

Att få kontakt med de berörda ungdomarna måste anses som A och O i uppföljningsarbetet. I vår intervju med samordnaren i Växjö kommun framkom det tydligt att kontakterna var något hon lade stor vikt vid. Dels att få en första kontakt, dels att upprätthålla den tills man kommit fram till en passande lösning för individen. Frågan vi ställer oss är om det skulle vara lättare att få kontakt med ungdomarna om samordnaren satt på en mer neutral plats? Vi tror att ungdomarna förknippar henne med skolan och alla krav som den innebär för dem.

Aktörerna inom det kommunala uppföljningsansvaret har många kreativa tankar för olika lösningar som ska få ungdomarna motiverade till sysselsättning. Vi tänker t.ex. på den lilla grupp som får specialundervisning av lärare som har tid för den enskilde individen och dennes behov. Musikhuset, där eleverna fick hålla på med sina intressen inom musik och samtidigt läsa upp sina betyg är ett annat exempel. Det anser vi visar på flexibilitet och hänsyn till den enskilde individen.

Att barn, enligt Gottfredsons teori, tenderar att återskapa föräldrarnas ojämlikheter och att individen redan i 14-årsåldern accepterat sin sociala ställning gör det fullt förståeligt att alla inte prioriterar utbildning. Vi ställer oss dock frågan om dagens ungdomar känner till globaliseringens effekter på arbetsmarknaden och varför det blir allt viktigare att studera. Många ungdomar som växer upp i hem där föräldrarna arbetat hela sitt liv utan vidareutbildning kanske inte är medvetna om den vikt som läggs vid studier i dagens samhälle jämfört med då föräldrarna växte upp. Som studie- och yrkesvägledare blir det vår uppgift att hjälpa individen att se bortom de begränsningar och kompromisser som omedvetet gjorts. Att studera kan omöjligtvis passa samtliga ungdomar och alternativ till detta är ett måste enligt oss. Vi kan dock inte blunda för verkligheten där utbildning många gånger ses som ett krav från arbetsmarknaden. Ett par av våra respondenter tar upp information som en viktig del i vägledning. Vi ser det som angeläget att dagens unga får information om hur dagens arbetsmarknad ser ut och vilka krafter den påverkas av.

Gruppvägledning är något som vi tror mycket på. Naturligtvis inser vi att det inte passar alla ungdomar, i synnerhet kanske vissa av de ungdomar som omfattas av uppföljningsansvaret. För dem som fungerar i grupp kan det dock vara värdefullt med det stimulerande samspel som gruppen kan stå för. Stensaasen och Sletta menar att vikten av att kunna samarbeta märks överallt i yrkeslivet och i samhället. De hävdar att då gruppens deltagare genom samarbete kan nå ett gemensamt mål kommer alla att vinna på det. För många av de unga utanför som upplevt tidigare skolmisslyckanden kanske en sådan grupp blir första erfarenheten av att flera individer arbetar mot samma mål. Vi anser att vägledning kan hjälpa individen att finna sin egen inre drivkraft. På så sätt tycker vi att motivation och vägledning är två begrepp som vägs samman.

Hur ska de här ungdomarna få hjälp med att uppnå en positiv självuppfattning? Är det som en av respondenterna hävdar, att själva strukturen i vårt samhälle bygger på att ändra det som är dåligt hos individen istället för att se till det man faktiskt är bra på? Vi tycker att det ligger mycket i detta uttalande, i den här uppsatsen finns det dock inte utrymme för en sådan omfattande diskussion. Vi kan bara konstatera att människor med en negativ självbild behöver hjälp med att förändra den i en positiv riktning. Enligt vår uppfattning kan självbilden för-

ändras genom att man ser på sig själv och omvärlden från olika infallsvinklar. Många människor behöver hjälp med detta, inte minst yngre personer som ännu inte har den livserfarenheten som en vuxen person har. Ett sätt kan vara vägledning, personlig eller i grupp, för att vidga perspektiv och se nya möjligheter.

Samtliga aktörerna anser att vägledning är viktigt, främst att lyssna på individen. De mera arbetsmarknadsinriktade instanserna vägleder enligt vår uppfattning ungdomarna främst mot praktikplatser. Vilket för en del av dem blir en inkörsport till arbetsmarknaden. De som arbetar mer skolinriktat vägleder eleverna mer studieförberedande t.ex. att läsa upp sina betyg, främst i matematik, svenska och engelska, vilket även kan göra dem behöriga till vidarestudier. Detta kan enligt oss förklaras med att samordnaren och praktiksamordnaren är anställda under gymnasieförvaltningen och därmed har sina arbetsplatser på gymnasieskola.

Vi kan konstatera att uppföljning av ungdomarnas praktikplatser och hur det går för dem där skulle behöva prioriteras mer. Arbetsförmedlaren anser att alla praktikplatser ska följas upp på plats, men hinner inte. Praktiksamordnaren vill visa att han bryr sig om ungdomarna genom att köra ut och titta vad de gör och hur det går för dem på respektive plats. Vi får uppfattningen att viljan är stark men att det saknas tid.

De två ungdomar vi intervjuat är naturligtvis inte representativa för Sveriges över 30 000 unga utanför, inte heller för Växjös 87 ungdomar. De ger oss dock två exempel på hur det kan se ut. Båda två är nu i någon form av sysselsättning och bekräftar det vi skrivit om i vårt bakgrundskapitel, att de unga faktiskt *vill* göra något meningsfullt. Denna drivkraft är kanske inte tillräcklig för många, de behöver hjälp med att se sina egna möjligheter och alternativ.

10 Slutsats

Detta arbete har varit både intressant och lärorikt för oss. Vi hade redan tidigare uppfattningen att det fanns ungdomar som inte var sysselsatta med någonting, men att gruppen var så stor anade vi inte.

Den nya lagen om det kommunala uppföljningsansvaret anser vi vara ett bra sätt att få grepp om vad dessa ungdomar befinner sig jämfört med de tidigare oklara reglerna. Vi har genom vårt resultat kunnat konstatera hur det kommunala uppföljningsansvaret fungerar i Växjö. Genom att intervjua de olika aktörerna som kommer i kontakt med ungdomarna har vi fått deras syn på motivering till sysselsättning. Vi kan även konstatera att ungdomarna får vägledning, både enskilt och i grupp.

Vi ser det som en utmaning att i vår kommande profession få vägleda människor att finna sin egen väg.

11 Förslag till vidare forskning

För att kunna utveckla det kommunala uppföljningsansvaret i Växjö kommun skulle man kunna titta på hur de arbetar i andra kommuner.

Det vore intressant att ta reda på vilka förebyggande åtgärder som kan användas för att ungdomar inte ska hamna utanför.

Se ur ett ungdomsperspektiv om vägledning och motivation till sysselsättning.

Litteraturlista

Egidius, H. (2003). *Pedagogik för 2000-talet*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur

Engquist, A. (2003). *Om konsten att samtala*. Stockholm: Bokförlaget Prisma

Gottfredson, L. (2002). Gottfredson's Theory of Circumscription, Compromise, and Self-Creation (pp. 85-148). I D. Brown & Associates. *Career Choice and Development* (4th edition). San Francisco: Jossey-Bassey

Holm, U. (1995). *Det räcker inte att vara snäll*. Falkenberg: Natur och Kultur

Karlsson, L. (2004). *Psykologins grunder*. Lund: Studentlitteratur

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lindh, G. (1988). *Vägledningens boken*. Lund: Studentlitteratur

Maltén, A. (1992). *Grupputveckling inom skola och andra arbetsplatser*. Lund: Studentlitteratur

Murray, Å. (1994). *Ungdomar utan gymnasieskola*. Almqvist & Wiksell International: Stockholm

Nilsson, P. & Åkerblom, P. (1999). *Livsvägledning. En framtida vägledningsmodell?* Östersund: Samhall Midland AB

Patel, R. Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Prashnig, B. (2001). *Kraften i mångfalden*. Tallin: Tallinna Raamatutrukikoda

Stensaasen, S. & Sletta, O. (2000). *Grupprocesser om inläring och samarbete i grupper*. Stockholm: Natur och Kultur

Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Internet:

Internet 1: Intervju med arbetsförmedlare. Sökdatum 2006-09-26

<http://www.ams.se/go.aspx?c=32486>

Internet 2: Intervju med arbetsförmedlare. Sökdatum 2006-09-26

<http://www.ams.se/go.aspx?C=36>

Internet 3: Kommunalt ungdomsprogram (KUP). Sökdatum 2006-10-18

<http://www.ams.se/go.aspx?A=62582>

Internet 4: Skollagen. Sökdatum 2006-08-21

[http://rixlex.riksdagen.se/htbin/thw?\\${HTML}=SFST_LST&\\${OOHTML}=SFST_DOK&\\${SNHTML}=SFST_ERR&\\${MAXPAGE}=26&\\${TRIPSHOW}=for-mat=THW&\\${BASE}=SFST&\\${FREETEXT}=&BET=1985%3A1100&RUB=&ORG=](http://rixlex.riksdagen.se/htbin/thw?${HTML}=SFST_LST&${OOHTML}=SFST_DOK&${SNHTML}=SFST_ERR&${MAXPAGE}=26&${TRIPSHOW}=for-mat=THW&${BASE}=SFST&${FREETEXT}=&BET=1985%3A1100&RUB=&ORG=)

Internet 5: Individuella programmet (IV). Sökdatum 2006-10-12

<http://www.skolverket.se/sb/d/740>

Internet 6: IV. Sökdatum 2006-10-12

<http://www.skolverket.se/sb/d/1405/a/6303>

Internet 7: IV. Sökdatum 2006-10-12

<http://www.teknikum.vaxjo.se/IV-programmet.htm>

Internet 8: Arbete och utveckling. Sökdatum 2006-10-09

http://www.vaxjo.se/vaxjowww/utsidan/omraderubrik_text.asp?rubrik=7343&omrade=93&urubrik=2528&meny=2518

Internet 9: Socialförvaltningen. Sökdatum 2006-10-18

<http://www.vaxjo.se/vaxjowww/utsidan/omraderubrik.asp?rubrik=1275&omrade=80>

Rapporter/Utredningar:

Skolverket. (2004). *Ungdomars utbildnings- och yrkesval – i egna och andras ögon*. Stockholm: Fritzes

Skolverket. (2002). Utbildningsjuridiska avdelningen. ”*Det kommunala uppföljningsansvaret*” finns det? Stockholm. Rapport 2002-11-29 Dnr 2002:2046

Skolverket. (2006). Utbildnings och kulturdepartementet. *Delredovisning av uppdrag om kommunalt informations- uppföljningsansvar för ungdomar 16-20 år*. Stockholm. Dnr 2005:3341

Skolverket. (2006). Utbildnings- och kulturdepartementet. *Information om icke skolpliktiga ungdomar - det kommunala uppföljningsansvaret*. Stockholm. Dnr 2005:3341

Ungdomsstyrelsen. (2000). *Ungdomars vägval – en studie om utbildning och arbetslivets början*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Utbildningsdepartementet. (2003). *Unga utanför*. SOU 2003:92. Stockholm: Skolverket och Fritzes

Bilagor

Bilaga 1 Intervjuguide för olika aktörer i Växjö kommun

Fakta:

Hur länge har du arbetat här?

Hur ser dina arbetsuppgifter ut?

Kontakt/Motivation

På vilket sätt kontaktar du ungdomarna?

Är det svårt att få kontakt med dem?

Hur ofta kommer du i kontakt med dem?

På vilket sätt möter du ungdomarna?

Hur upplever du att motivationen till sysselsättning ser ut hos ungdomarna?

Finns det motstånd till aktivitet?

I så fall hur motiverar du dem då?

Vilken typ av åtgärder erbjuds ungdomarna?

Vägledning:

Vad innebär vägledning för dig?

På vilket sätt kommer du i kontakt med vägledning för denna grupp av ungdomar? *Gruppvägledning, enskild vägledning*

Skulle du vilja att vägledningen såg ut på något annat sätt?

I så fall på vilket sätt?

Kommunalt uppföljningsansvar:

Känner du till hur arbetet med det kommunala uppföljningsansvaret fungerar?

Vilka egna förslag/idéer har du om hur Växjö kommunala uppföljningsansvar kan utvecklas/bli bättre?

Bilaga 2 Intervjuguide för ungdom

Bakgrund

Hur gammal är du?

När slutade du grundskolan?

Har du ett slutbetyg?

Kan du berätta hur din dag ser ut?

Motivation

Vad tycker du är roligt?

Vad är det som gör att du vill göra just det?

Vad skulle kunna få dig att bli motiverad?

Vägledning

Känner du till var du kan vända dig för att få den hjälp eller vägledning som du tycker att du vill ha/behöver?

Har du varit i kontakt med samordnaren för det kommunala uppföljningsansvaret?

Vilken typ av åtgärder har du blivit erbjuden?

Vad var det som gjorde att du ville göra det?

På vilket sätt har du tidigare varit i kontakt med en studie- och yrkesvägledare?

Vad innebär vägledning för dig?

Vad har du för mål/framtidsdrömmar?

Bilaga 3 Gunnel Lindhs Vägledningsmodell

